

Vliv ochranné výchovy na další vývoj mládeže

David Čichoň

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: David ČIHOŇ
Osobní číslo: H098040
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Vliv ochranné výchovy na další vývoj mládeže

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS ?Metodika psaní odborného testu a výzkum v sociálních vědách? (IMS 2010). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na rozbor právních norem;
- na význam pojmu ochranná výchova, její působení a dopad na mládež;
- možnosti výkonu ochranné výchovy
- na význam sociální pedagogiky při nápravě jedince

Součástí práce bude sociologický průzkum zaměřený na zjištění vnímání ochranné výchovy mládeží a dále jedinci ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří v minulosti měli ochrannou výchovou uloženu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kraus B., K současným problémům mládeže, Horizont, Praha 1990

Martínek Z., Agresivita a kriminalita školní mládeže, Praha: Grada Publishing, a.s. 2009

Mühlpachr P., Sociopatologie, MU Brno 2008

Nakladatelství Sagit, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, Praha 2011

Novotná E., Burdová E., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Praha: Linde 2007

Novotný F. a kol., Trestní zákoník 2010. Praha: Eurounion Praha 2010

Wróbel A., Výchova a manipulace. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Alena Plšková**

Katedra pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

V Brně dne 8. dubna 2011

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

David Čichoň

Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 30. dubna 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je zejména charakterizovat ochrannou výchovu jako ochranné opatření a zjistit, jestli ochranná výchova, tedy prostředek k dosažení účelu sledovaný zákonodárcem, plní svůj úkol. Teoretická část práce se věnuje otázce, jaká skupina mládeže je v dnešní společnosti nejvíce ohrožena sociálně patologickými vlivy. Zaměřuji se zejména na vliv rodiny a prostředí, jenž působí na vývoj dítěte. Dále je charakterizován pojem ochranná výchova a právní normy, kterými je upravena a obsahuje porovnání vztahu mezi ochrannou a ústavní výchovou. Praktická část je zaměřena na zjištění, jak vnímají mladiství samotný výkon ochranné výchovy ve Výchovném ústavu Ostrava, a jak působí vliv tohoto ochranného opatření na další vývoj mládeže.

Klíčová slova: kriminalita mládeže, sociální patologie, ochranná výchova, výchovný ústav

ABSTRACT

The aim of the bachelor's thesis is to characterise the preventive education as a preventive precaution and to learn if the preventive education, as the means of getting to the objective, followed by the legislator, meets the requirements. The theoretical part of this thesis answers the question which group of the youth is nowadays most endangered by social pathological influences. It focuses especially on the influence of the family and environment that affects the child's development. It specifies the preventive education itself, as well as the law by which it is defined. It also includes the comparison of the relationship between the preventive and the institutional education. The practical part of this thesis is focused on the findings how the youth perceive the institutional education in practice in the Educational institution in Ostrava, and how the influence of this precaution affects another development of the youth.

Key words: the criminality of the youth, social pathology, preventive education, educational institution

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc a udílení cenných rad při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Martině za morální podporu a pomoc, kterou mi projevila při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

David Čichoň

OBSAH

ÚVOD.....	9	
I	TEORETICKÁ ČÁST	11
1	KRIMINALITA V ČESKÉ REPUBLICE.....	12
1.1	KRIMINALITA	12
1.2	KRIMINALITA MLÁDEŽE A JEJÍ VÝVOJ.....	13
2	VÝKLAD ZÁKLADNÍCH POJMŮ	15
2.1	KRIMINALITA	15
2.2	MLÁDEŽ	15
2.3	TRESTNĚ ODPOVĚDNÝ MLADISTVÝ.....	16
3	HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE	19
3.1	VÝVOJ DO ROKU 1931	19
3.2	VÝVOJ PO ROCE 1931	21
3.3	PRÁVNÍ ÚPRAVA SOUČASNÉ DOBY.....	22
4	DETERMINANTY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ MLÁDEŽE	23
4.1	VLIV RODINY.....	24
4.2	VLIV ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ.....	25
4.3	VLIV SUBKULTURY	26
4.4	VLIV MÉDIÍ.....	27
5	OCHRANNÁ VÝCHOVA.....	28
5.1	OCHRANNÁ VÝCHOVA A JEJÍ ÚČEL	28
5.2	KOMU MŮŽE BÝT OCHRANNÁ VÝCHOVA ULOŽENA.....	32
5.3	VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY	33
5.4	PROBLEMATIKA VÝKONU OCHRANNÉ VÝCHOVY V INSTITUCIONÁLNÍ PÉČI.....	36
5.5	VZTAH MEZI OCHRANNOU VÝCHOVOU A ÚSTAVNÍ VÝCHOVOU	39
6	OBDOBÍ PO PROPUŠTĚNÍ Z INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVY	42
6.1	OBDOBÍ PŘED UKONČENÍM INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE	42
6.2	OBDOBÍ PO UKONČENÍ INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE	43
6.3	ADAPTACE KLIENTŮ PO UKONČENÍ INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE.....	44

II	PRAKTICKÁ ČÁST	46
7	VÝZKUM	47
7.1	CÍLE, METODY VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	47
7.2	VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	48
7.3	ANALÝZA A PREZENTACE VÝZKUMU.....	49
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
	SEZNAM TABULEK	70
	SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

„Některé děti se chovají tak, jako kdyby neměly rodiče. To proto, že někteří rodiče se chovají tak, jako by neměli děti.“

Leonid Nikolajevič Andrejev

Vývoj společnosti je dynamický a společensko-politické změny na nás kladou nové a nové požadavky. Jedná se o mnohem vyšší pracovní vytíženost v závislosti na lepší kariéru, což často vede k tomu, že děti jsou mírně opomíjeny a jako kompenzaci jim rodiče uvolňují pomyslné „mantinely“, dopřávají svým dětem vše, nač si vzpomenu a to na úkor řádné výchovy. Opak tohoto modelu je nezájem získat práci a své potřeby uspokojovat ze sociálních dávek státu. Oba případy jsou vyhnány do extrému, avšak každý se již s někým, kdo byl takto vychováván, nebo kdo takto vede výchovu, setkal.

Tímto jsou kladeny obzvláště náročné požadavky na děti, které vyrůstají u televizních obrazovek, počítačových her a v partách, kde z různých pohnutek mohou dopouštět disociálního jednání.

Jsem zaměstnán u Policie České republiky, a za svou šestiletou praxi na obvodním oddělení jsem se již setkal s mnoha lidmi, jenž páchali různé druhy trestných činů. Zarážející pro mne však je, že značný poměr těchto delikventů jsou právě mladiství. A tito mladiství, místo jakýchkoliv náznaku nápravy, páchají dále trestnou činnost, mnohdy umocňovanou násilím. Když jsou soudem pro mládež odsouzeni a je jim uložena institucionální výchova, stále je v rámci svého povolání potkávám, jelikož z institucionální péče utíkají. Extrémním případem, se kterým jsem v praxi opakovaně setkal, bylo jednání 17-ti letého mladíka, který byl na svých dlouhodobých útěcích vypátrán a po předání vychovatelům výchovného ústavu během několika málo minut opět utekl.

Z tohoto důvodu jsem si pro svou bakalářskou práci zvolil téma „Vliv ochranné výchovy na další vývoj mládeže.“ Cílem mé práce je charakterizovat ochrannou výchovu jako ochranné opatření a zjistit, jestli ochranná výchova jako prostředek dosažení účelu trestního zákoníku poskytuje mládeži toliko potřebné reedukace a resocializace, aby i přes své provinění mohla po ukončení ochranné výchovy vést řádný a spořádaný život slučující se s právním řádem České republiky a dobrými mravy společnosti.

V první kapitole sleduji statistický vývoj kriminality v období od roku 2008 do roku 2011, se zaměřením na skutečnost, jakým podílem se na kriminalitě zasluhují děti a mladiství.

V druhé kapitole popisují vybrané pojmy, které budou další nedílnou součástí této práce, jejich zkrácenou charakteristiku a případné osvětlení z právního hlediska.

Ve třetí kapitole popisují historický vývoj trestní odpovědnosti a zaměřuji se na současnou platnou právní úpravu. Toto téma je pro mne zajímavé tím, že každé období vývoje společnosti na děti a mládež pohlíželo jinak a jinak je i sankcionovalo.

Čtvrtou kapitolu věnuji otázce, jaká skupina mládeže je v dnešní společnosti nejvíce ohrožena a proč. Zaměřuji se zejména na vliv rodinného prostředí a okolí, jenž působí na vývoj dítěte.

V kapitole páté je osvětlena otázka ochranné výchovy a právní normy, kterými je kodifikována. Rovněž se zaměřuji na problematiku provázející institucionální výchovu a vzájemný vztah mezi výchovou ochrannou a ústavní.

Šestá kapitola je zaměřena na období po propuštění klienta z institucionální péče, jsou zde shrnuty obtíže, se kterými se musí takový jedinec zpravidla potýkat. Tuto kapitolu vnímám jako stěžejní část této práce, jelikož poukazuje na výsledek prováděné resocializace.

Při zpracování bakalářské práce jsem vycházel z teoretických poznatků, nabytých studiem odborné literatury, z vědomostí získaných při přednáškách a přípravě na zkoušky z dílčích předmětů během studia Sociální pedagogiky na UTB IMS v Brně a také ze zkušeností, získaných mnohaletou praxí u Policie České republiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KRIMINALITA V ČESKÉ REPUBLICE

1.1 Kriminalita

Ze zveřejněné statistiky Policie České republiky za období od 1. ledna 2011 do 31. prosince 2011 je patrné, že nejrozšířenější v naší republice je majetková kriminalita, která představuje téměř 65% veškeré registrované kriminality. Tato kriminalita se koncentruje především ve velkých městech, kde je vysoký počet obyvatel, což umožňuje značnou anonymitu. Obyvatelé měst jsou ohrožováni především pouliční kriminalitou, krádežemi vloupáním, krádežemi aut a předmětů z aut a loupežemi.¹ Loupeže tvoří 19% z celkových 19.409 skutků násilné kriminality a objasněnost tohoto zvláště závažného zločinu v roce 2011 přesáhla 50% a objasněnost celé skupiny násilných trestných činů dosahuje takřka 75%. Vedle toho, majetková kriminalita, která v celorepublikovém měřítku za rok 2011 čítá 203.675 zjištěných a prověřovaných skutků, dosahuje objasněnosti slabě překračující 22%. Statistika Policie České republiky ukazuje, že z počtu pachatelů objasněných majetkových deliktů je téměř 71% recidivujících osob.

Při srovnání statistik vedených Policií České republiky za srovnatelné období v letech 2008, 2009 a 2010 je zřejmé, že celkový počet kriminálních činů má klesající tendenci, avšak v roce 2011 byl zaznamenán mírný nárůst oproti roku 2010. Ovšem násilná a mravnostní kriminalita má rok od roku stoupající tendenci a počet těchto kriminálních činů stále narůstá. Mírně sestupující tendenci má kriminalita majetková, která stále představuje přibližně 65 – 70 % veškeré registrované kriminality.

Tyto statistiky nelze vnímat jako objektivní obraz vývoje kriminality. Při posuzování kriminality je důležité brát v potaz tzv. latentní kriminalitu, tedy kriminalitu, kterou nikdy nikdo neoznámil orgánům činným v trestním řízení. Úroveň latentní kriminality se objektivně zjistit nedá. Rovněž samotné orgány činné v trestním řízení mnohdy statistiky, podle kterých se hodnotí jejich výkonnost, značnou měrou zkreslují a už z tohoto důvodu je nelze brát jako zcela objektivní obraz k posuzování vývoje kriminality.

---

¹ Mühlpachr, P., *Sociální patologie*, skripta Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, Brno 2002, s. 66

1.2 Kriminalita mládeže a její vývoj

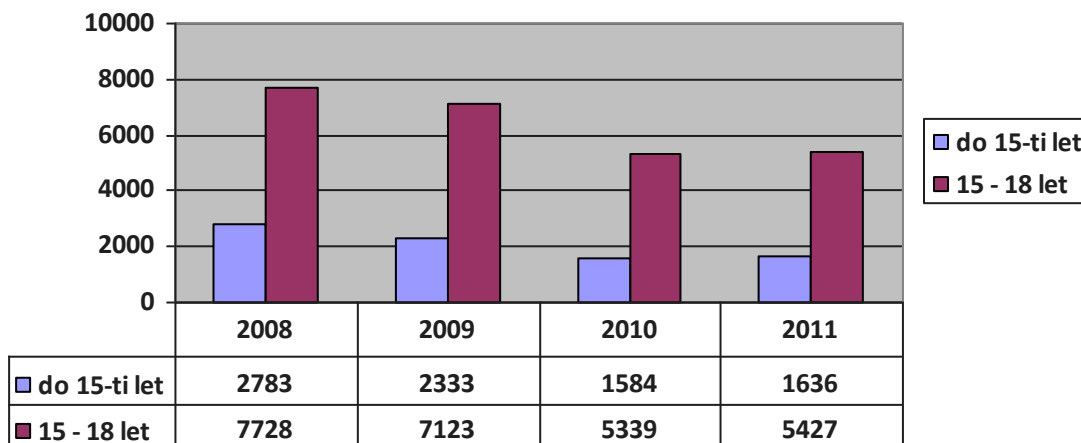
Vývoj kriminality dětí a mladistvých na územní České republiky je možno odhadovat dle dostupných statistik Policie České republiky a dle statistik vedených justicí. Ovšem objektivní vývoj opět nelze stanovit, jelikož, jak již bylo řečeno, musíme počítat s latentní kriminalitou. Dalším kritériem je, že jen část zjištěných skutků je objasněna a z těchto je zjištěna osoba pachatele a jeho věk.²

Rovněž statistiky justice, uvedené v ročence, nemůžeme brát jako zcela objektivní, jelikož justice je závislá na zjištění pachatele orgány činných v trestním řízení a v neposlední řadě se řada případů projednává více jak jeden rok, což může vést k určitému zkreslení vývoje ve výkazových ročenkách.

Nelze tedy z těchto statistik předjímat, zda kriminalita dětí a mládeže roste, nebo je spíše na ústupu.

Při pohledu na statistiky Policie České republiky v období od počátku roku 2008 do konce roku 2011 je patrné, že kriminalita dětí a mládeže má mírně klesající tendenci.

Graf č. 1 Statistický vývoj kriminality dětí a mládeže

Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky

V roce 2008 bylo celkem 2783 pachatelů trestných činů s věkovou hranicí pod 15 let a v 7728 případech byli pachatelé mladistvých, tedy pachatelé ve věkovém rozmezí mezi 15-ti až 18-ti lety.

² Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, 3. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 141 - 142

Za rok 2011 bylo pachatelů trestných činů s věkovou hranicí pod 15 let 1636, tedy o 1147 pachatelů trestných činů méně za porovnávané období. Mladistvých pachatelů bylo za srovnatelné období 5427, tedy o 2301 pachatelů trestných činů méně, než v roce 2008.

Ze statistik rovněž vyplývá, že u mládeže převyšuje majetková trestná činnost oproti násilné či mravnostní.

Tabulka č. 1 Statistický vývoj kriminality dětí a mládeže

Trestné činy	2008		2009		2010		2011	
	do 15let	15-18 let	do 15let	15-18 let	do 15let	15-18 let	do 15let	15-18 let
Vraždy	3	6	0	5	2	4	2	6
Násilné	499	958	455	969	349	810	331	819
Mravnostní	93	155	100	174	97	166	84	185
Majetkové	1409	3844	1145	3472	748	3033	848	3083
Ostatní	779	2765	633	2503	388	1326	371	1334

Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky

Z dostupných statistik však už nevyplývá, kolik pachatelů trestných činů ve věku do 18-let se dopustilo recidivního jednání. To je totiž ukazatel úspěšnosti preventivních opatření a resocializace těchto pachatelů v institucionálním zařízení.

2 VÝKLAD VYBRANÝCH POJMŮ

2.1 Kriminalita

První kapitola je věnována vývoji současné kriminality na území České republiky, ale samotný pojem kriminalita není definován. Kriminalitu lze chápat jako sociálně-patologický jev, který doprovází lidskou společnost spolu s jejím vývojem. Kriminalita jako trestněprávní pojem je v tomto smyslu souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy.³

Kriminalita je páchána v různých formách a pachatelé jsou subjekty různých sociálních a věkových skupin. Za rizikovou považujeme dospívající mládež, u které je, následkem spolupůsobení více faktorů, zvýšená pravděpodobnost selhání v sociální a psychické oblasti.⁴

“Jestliže se dítě (v tomto ohledu označováno za mladistvého) dopouští páčání trestné činnosti či jinak nevhodného způsobu života a rodina není schopna, nebo nemá zájem mu pomoci, je povinností státu dítě před takovým chováním ochránit.”⁵ Ostatně, jak uvádí Hoferková, mládež je specifickou skupinou pachatelů, jelikož u této skupiny se více než u kterékoliv jiné předpokládá šance na nápravu.

2.2 Mládež

Mládež se dělí dle věkové hranice na děti a mladistvé, avšak definice těchto pojmů dle věku se v odborných publikacích různí, zejména dle zaměření publikace. Pro tuto práci vycházím z pohledu trestního práva. Trestněprávní problematice dětí a mladistvých se věnuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ZSM.

---

³ Zoubková, I., *Kriminologie a prevence kriminality*. Armex Publishing s.r.o. 2004, s. 13

⁴ Labáth, V., a spol. *Riziková mládež, 1. vydání*. Sociologické nakladatelství, Praha 2001, s. 11

⁵ Hoferková, S. *Trestní odpovědnost mládeže, ústavní a ochranná výchova*. (citováno 8.1.2013) staženo z: http://ulohy-nrp.webz.cz/Ochranna_a_ustavni_vychova_text.pdf

Mládež obtížně vychovatelná

Děti a mládež lze dělit i jinak, než dle věku. Z hlediska sledované problematiky, v tomto případě ochranné výchovy, je třeba vyjádřit stupeň vychovatelnosti mládeže. Mládež obtížně vychovatelná je termín pedagogický, resp. jde o termín speciální pedagogiky. Tento termín je třeba chápat jako označení pro určitou skupinu dětí a mládeže, vykazující znaky defektivity a projevují se takovou poruchou chování, kterou nelze odstranit obvyklými pedagogickými prostředky a proto vyžadující zvláštní péči. Nejedná se o jev neměnný, trvalý, ale je ovlivnitelný speciálně pedagogickými postupy. O obtížné vychovatelnosti hovoříme v případech, kdy nezletilec nespĺňuje věku přiměřené sociální chování. Jeho defekt spočívá v poruše osobnosti takového rozsahu, že dochází k poruše chování a sebepřeceňování, přehnaným sebevědomím, excentricitou a objevují se i nedostatky v normální emocionalitě.⁶

2.3 Trestně odpovědný pachatel

Aby se mohlo hovořit o tom, že se mladistvý dopustil trestného činu, musí se jednat o „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“⁷ Mladistvý je trestně odpovědný tehdy, jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem. Trestně odpovědný mladistvý pachatel musí splňovat níže uvedené formální znaky, a to

1. věk

- z hlediska věku se za trestně odpovědného považuje ten, kdo již dovršil patnáctý rok svého života, tedy dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin.

---

⁶ Švancar Z., Buriánová J. *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 28 - 29

⁷ Šámal, P. a kol., *Trestní zákoník 1, § 1 až 139, komentář, 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, § 13, s. 98

2. přičetnost

- z hlediska obecné přičetnosti je trestně odpovědným ten, kdo v době spáchání činu již dosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost svého jednání a mohl tedy své jednání ovládat. Mladistvý, který v době spáchání činu nedovršil takové rozumové a mravní vyspělosti, není trestně odpovědný. „*Tento typ nepřičetnosti není vázán na duševní poruchu, ale na mravní a duševní vyspělost.*“

3. fyzická osoba

- Trestně odpovědná může být pouze fyzická osoba, což je jednotlivec, konkrétní osoba.

Z pohledu právního vymezení se pojem *mládež* dělí na další skupiny, a to

Dítě mladší 15-ti let

Dítě mladší 15-ti let je dle § 2 odst. 1 písm. b) ZSM osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku. Takovým dítětem se rozumí i osoba ještě v den svých patnáctých narozenin. Dle § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku nemůže být takové dítě pro nedostatek věku trestně odpovědné. V případě, že dítě mladší 15-let spáchá skutek, jenž by u pachatele, který již dovršil patnáctý rok věku, byl trestným činem, se z pohledu ZSM nazývá „*čin jinak trestný*“. Kriminologové tento věk označují jako prekriminalitu dětí.

Mladistvý

Mladistvý je dle § 2 odst. 1 písm. c) ZSM osoba, která v době spáchání „*provinění*“ dovršila patnáctý rok věku, a to dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin, avšak nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Z kriminologického hlediska se jedná o kriminalitu mladistvých.

Provinění

Pojem *provinění*, je užíván v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, jímž se nazývá trestný čin spáchaný mladistvým. Jde tedy jen o jiné terminologické označení pro trestný čin.⁸

Pachatel blízkého věku mladistvých

Pachatel blízkého věku mladistvých je ten, kdo „*převyšuje horní hranici věku mladistvých, ovšem trestní zákoník ponechává na rozhodnutí soudu, o kolik může věk pachatele převýšit věk 18-ti let pro přiznání polehčující okolnosti. Zpravidla se uvádí, že věk takové osoby by neměl překročit 21 let.*“⁹ Z kriminologického hlediska se jedná o kriminalitu mladých dospělých. Tento pojem není v ZSM kodifikován, byl z něj vyňat v připomínkovém řízení, avšak je zanesen do trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. S pojmem se setkáváme, mimo jiné, i v souvislosti s ochrannou výchovou, a to v případech, kdy mladistvému byla ochranná výchova prodloužena do devatenáctého roku života.

---

⁸ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s.12

⁹ Šamál, P. a kol., *Trestní zákoník 1, § 1 až 139, komentář, 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 300 komentář k § 25

3 HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE

3.1 Vývoj do roku 1931

Na území Čech, Moravy a Slezska neexistovala po dlouhou dobu jednotná kodifikace trestního práva. V nejstarších dobách platilo právo obyčejové, které mělo mnoho společného, avšak se v jednotlivých kmenech a obcích odlišovalo. „*Vedle těchto četných práv partikulárních vyvíjí se pozvolna vlivem sílící moci knížecí a církevní jednotné zemské právo obyčejové. V zemích českých platí pak vedle domácího práva zemské právo církevní, manské a dvorské, právo městské a vesnické, namnoze různého původu a nejrozličnějšího obsahu. Středověké právo rozlišovalo pouze dva věkové stupně, a to dospělost a nedospělost. Tato se zjišťovala do XVI. století podle tělesné vyspělosti, která se zjišťovala úředním ohledáním.*“¹⁰

Doba sjednocování trestněprávních předpisů začala na území Čech **Obnoveným zřízením zemským** z roku 1627, na Moravě roku 1628. Obnovené zřízení zemské však nemělo právní úpravu trestní odpovědnosti nedospělých pachatelů, ovšem byly uznávány zásady, jež dávaly přednost pokutám před trestem.¹¹

Hrdelní řád císaře Josefa I. z roku 1707, vydaný pro Čechy, Moravu a Slezsko, považoval věk mladistvý všeobecně za polehčující okolnost. Stanovil, že pachatel je mladý a rozumově nevyspělý, když chlapec nedosáhl věku osmnácti let a dívka patnácti let.

Hrdelní řád Marie Theresie z roku 1768, stanovuje věk mladistvý do šestnácti let. V tomto řádu se poprvé objevila kategorizace věku.

- Věk do 7 let byl označován za *dětství* a trestní odpovědnost je vyloučena.
- Věk od 7 let do 14 let byl označován za *nedospělost*. U těchto osob byly přípustěny řádné tresty, avšak trest smrti byl zpravidla vyloučen.
- Věk od 14 let do 16 let byl označován věkem mladistvým, tito byli plně trestně odpovědní, avšak se u nich uznávala polehčující okolnost, jestliže zde byla naděje na polepšení mladistvého pachatele.

---

¹⁰ Zezulová, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s.12

¹¹ Zezulová, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s.14

Rakouský trestní zákon z roku 1852 dělil mládež z hlediska trestní odpovědnosti obdobně jako Marie Theresie, na období

- *úplného vyloučení trestní odpovědnosti*, do dovršení 10. roku věku (věk dětský), tito pachatelé trestného činu byli podle zákona nepřičetní a jejich trestem bylo pouze ponechání domácí kázní. Beztrestnost se zakládala na nezpůsobilosti spáchat delikt.
- *období zmenšené odpovědnosti*, od 10. do dovršení 14. roku věku (nedospělost). Pachatel v období nedospělosti není podle názoru zákonodárce ani úplně přičetný, ani nepřičetný. Přičetnost, jež se u něho předpokládá, je částečnou, neúplnou přičetností. Trestné činy nedospělých osob se trestaly uzavřením na odděleném místě, a to po dobu od jednoho dne do šesti měsíců, avšak trest mu mohl být zostřen.¹²
- *období mírnějšího trestání*, od 14. let do dovršení 20. roku věku (věk mladistvý). „*Plná trestní odpovědnost nastávala ve 14 letech s výhradou, že věk do 20 let vylučoval některé tresty a byl posuzován jako polehčující okolnost.*“¹³ Toto mělo za následek, že nebylo možno mladistvému uložit trest smrti a doživotní žalář. Byl-li mladistvý odsouzen např. pro tuláctví, žebrotu, štitění se práce nebo přestoupení předpisů o prostituci, mohl být po odpykání trestu správním úřadem dodán do polepšovny. „*Uzavření na odděleném místě bylo zvláštním druhem trestu odnětí svobody. Trest měl nedospělý vykonávat ve zvláštním oddělení věznice, výhradně určeném pro osoby nedospělé.*“¹⁴

V roce 1918 vznikla z iniciativy prof. Miříčky **Úřadovna pro péči o mládež** u okresního soudu trestního v Praze. Veřejná péče byla zpočátku zaměřena na ochranu osiřelých

---

¹² Zezulová, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s.18 - 19

¹³ Švancar Z., Buriánová J. *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s.15

¹⁴ Zezulová, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 19

a opuštěných dětí, následně se pod veřejnou péčí dostávaly děti, které sice žijí v rodině, avšak rodina neplní své výchovné funkce. Rovněž se pozornosti veřejné péče dostalo dětem týraným či mravně ohroženým.

3.2 Vývoj po roce 1931

Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží

Tímto zákonem bylo poprvé na území tehdejší Československé republiky upraveno samostatné trestní právo a soudnictví ve věcech delikventní mládeže. V důvodové zprávě tohoto zákona bylo psáno: *“Je již obecným míněním celého kulturního světa, že zločinnosti mládeže nestačí čeliti trestem, nýbrž že je zapotřebí zjišťovati a potírati ono skryté zlo, z něhož trestný čin vytryskl... Čeliti tomuto zlu zavčas a to nejen trestem, který je často prostředkem neúčinným, nýbrž opatřeními výchovnými, směřující k mravní záchraně a k polepšení mladistvého...”*¹⁵

Trestní odpovědnost podle tohoto zákona nastává dovršením 14. roku věku, pokud pachatel již nepřekročil 18. rok svého věku a trestněprávní následky jejich jednání označil pojmem *provinění*. Hranice 14 let však nebyla pevnou hranicí, jelikož zákon připouštěl proti osobám, kterým hrozilo nebezpečí zpětnosti nebo mravní zkázy i před touto věkovou hranicí podobná výchovná opatření jako po překročení této věkové hranice. Následky činu nedospělého byly ponechány v kompetenci poručenského soudu. Poručenský soud nařídí ochrannou výchovu ve výchovně nebo umístění v léčebném ústavě i osobě, která již dovršila 12 let věku v případě, že se dopustila činu, za který zákon stanoví trest smrti nebo doživotní odnětí svobody.

Jednalo se o zákon velmi moderní, jenž upravoval trestní odpovědnost všech mladistvých, žijících na území tehdejšího Československa, průběh trestního řízení vůči těmto mladistvým a jejich procesní postavení.

---

¹⁵ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s.XI

Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Tímto zákonem byl k 1. srpnu 1950 bez náhrady zrušen Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží a „*trestně právní ustanovení upravující problematiku mladistvých byla tímto zákonem včleněna zpět do obecných trestněprávních předpisů.*“¹⁶ Se zrušením zákona 48/1931 Sb. byly zrušeny i Úřadovny pro péči o mládež a specializované soudy. Trestním zákonem byla v ust. § 10 stanovena věková hranice na 15. let, tedy „*kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok, není trestně odpovědný*“¹⁷

Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Tento trestní zákon žádné markantní změny ve věcech mládeže, oproti shora uvedenému zákonu č.86/1950 Sb., nepřinesl. Za zmínku snad stojí zpřísnění podmínek, kdy mohlo být upuštěno od potrestání mladistvého.

3.3 Právní úprava současné doby

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.

Zákon je stejně, jako prvorepublikový zákon č. 48/1931 Sb. vymezen pouze pro mládež. Současná právní úprava v kooperaci s trestním zákoníkem upravuje postup specializovaného soudu pro mládež při postupu souzení provinění mladistvého, přičemž trestní zákoník kodifikuje jednání označené za trestný čin a ZSM upravuje procesní stránku projednání a trestu. V reakci na kriminalitu mládeže začala od roku 1997 skupina odborníků pracovat na předloze takového zákona. Roku 2000 byla vypracována první neoficiální osnova nového zákona a v červenci roku 2001 bylo předloženo Parlamentu České republiky paragrafové znění zákona. V průběhu let 2002 a 2003 byl při projednávání zákona Poslaneckou sněmovnou vypuštěn navrhovaný institut ochranné rodinné výchovy a z působnosti zákona byla vyňata věková kategorie mladých dospělých.¹⁸

---

¹⁶ Zezulová, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 78

¹⁷ Zákon č. 86/1950 Sb. *Trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů, dostupný z <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/tridni-justice/zakon86-87-1950.pdf>

¹⁸ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, stručný historický přehled - s. XIII

4 DETERMINANTY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ MLÁDEŽE

Determinanty sociálně patologické mládeže lze chápat jako souhrn biologických, fyzických a psychických činitelů určujících a spoluvytvářejících vývoj jedince v době jeho dospívání v dané sociální kultuře. Jednotlivé vědní obory přiřkládají jiný význam těmto činitelům, o čemž vypovídá vývoj jejich zkoumání. Výsledkem však je, že zkoumání osobnosti delikventa je nesmírně obtížné, neboť je podmiňováno právě řadou na sebe působících příčin a současně i limitováno celistvostí a systémovostí psychických funkcí a vlastností.

Z hlediska sociálně-právní ochrany dětí lze za ohrožené dítě považovat dítě, ohrožené nejen svým okolím, ale i samo sebou. Do této skupiny se právě řadí děti s predelikventními a delikventními rysy chování.

Obecně delikventní chování zpravidla souvisí s **disociální poruchou** osobnosti, která bývá charakterizována zřetelnou nerovnováhou mezi chováním jedince a společenskými normami. Charakteristickým rysem disociální poruchy je chování, jímž jsou porušována práva ostatních, tedy disociální jednání.¹⁹

Jak uvádí Labáth, disociální jednání představuje široké spektrum jednání od drobných přestupků, např. od porušování školního řádu, nepřiměřené vzdorovitosti, nadměrné konfliktovosti, až po závažné porušování společenských, etických a právních norem, v extrémních případech trestnou činnost.²⁰

Za delikventní děti jsou považovány:

- Děti zneužitá k páčání trestné činnosti, kdy je dítě k takovému jednání donuceno aktivním či pasivním jednáním.
- Děti páčající trestnou činnost pro zajištění základních životních potřeb (dítě na útěku, dítě v pozici živatele rodiny)
- Děti páčající trestnou činnost účelově

---

¹⁹ Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, 1. vydání. Praha, Themis 2004, s. 321

²⁰ Labáth, V., a spol. *Riziková mládež*, 1. vydání. Sociologické nakladatelství, Praha 2001, s. 41

Projevy disociálního jednání u chlapců spočívá v agresivitě a aktivním protispolečenským jednáním, naproti tomu disociální jednání u děvčat je posuzováno jako jednání vyplývající více z depresí a úzkostí. „Z hlediska poměru je disociální jednání v poměru výskytu 9:1 ve prospěch mužské populace.“²¹

Environmentalisté zastávají výchovné stanovisko, tedy teorii, že individuální a sociální jednání jsou převážně výsledky zkušeností a učení.²²

Behavioristé zastávají názor, že lidské chování je neobyčejně plastické. Dítě je „tabula rasa“ či „nepopsaný list“, do jehož zkušeností lze vštípit cokoliv. Čím se člověk stane, to je výsledkem událostí v jeho vývoji.²³

4.1 Vliv rodiny

Ve vývoji dítěte je první sociální skupinou **rodina**. Ta dítě „učí přizpůsobovat se k sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a chování běžné ve společnosti. Jedná se o socializačně-výchovnou funkci rodiny.“²⁴ Rodina má trvalý a významný vliv na postoj a sebepojetí jedince.²⁵

Pokud rodina neplní svou funkci, dítě zpravidla strádá, prožívá zklamání. Uspokojování jeho potřeb je ohroženo a to může za důsledek problémy s orientací v mezilidských vztazích, může prožívat nedůvěru v sebe sama, může pochybovat o svých schopnostech a dovednostech. Takový jedinec zpravidla neumí čelit déletrvajícím neúspěchům a stresu, neumí přijímat odpovědnost za své chování. V důsledku spíše negativních životních zkušeností se u něj může vyvíjet nenávist a agresivita.²⁶

Současné pojetí rodiny se však stále vyvíjí v závislosti na požadavcích společnosti, tímto se stále vyvíjejí i role, které se v rodině zastávají. „Ženy se emancipují a vstupují v nevídané míře na trh práce, což ve velké míře mění její možnost angažovat se v roli

---

²¹ Labáth, V., a spol. *Riziková mládež, 1. vydání*. Sociologické nakladatelství, Praha 2001, s. 54

²² Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích, 1. vydání*. Praha, Themis 2004, s. 18

²³ Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích, 1. vydání*. Praha, Themis 2004, s. 18

²⁴ Kraus, B., Hroncová, J. a kol., *Sociální patologie*. Gaudeamus Hradec Králové 2007, s. 41

²⁵ Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích, 1. vydání*. Praha, Themis 2004, s. 36

²⁶ Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích, 1. vydání*. Praha, Themis 2004, s. 321

*hospodyně a vychovatelky. Tyto pracovní nároky jsou uplatňovány na úkor potřeb dítěte. U mužů je tradičně nižší ochota participovat výchovu a provoz domácnosti.*²⁷

Rizikovým faktorem pro zdravý vývoj dítěte je absence jednoho z rodičů. V dnešní době se často setkáváme s výchovou dětí v neúplné rodině a děti jsou mnohdy vychovávány jen jedním z rodičů, a to z důvodu rozvodu manželství, úmrtí jednoho z rodičů či jeho absence od samého počátku. Ve většině případů se o výchovu stará matka a dítěti tak chybí specifická autorita, chlapci mužský vzor a dívky model mužského chování.

Výzkum prováděný Institutem pro kriminologii a sociální prevenci zaměřený na problematiku asociálního jednání dětí a mladistvých zjistil, že „*děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou již v předškolním věku žili téměř ze 40% v neúplné rodině*“. Rodiče klientů jsou z hlediska vzdělanostní úrovně výrazně pod standardem populace.²⁸

4.2 Vliv školských zařízení

Pro nezletilé a mladistvé jedince, sociálně dezorientované a citově deprimované z rodinného prostředí, v němž vyrůstají, bývá často jedinou nadějí škola. Lépe řečeno osobně vyzrálý a odborně erudovaný pedagog, motivovaný pomoci svým žákům, který je dokáže vyslechnout, poradit a nasměrovat je k životnímu cíli, který dá jejich životu smysl.²⁹

„Není-li pedagog schopen k dítěti přistupovat se zvláštními ohledy, dítě se dostane na okraj jeho zájmu či přímo do nemilosti, což má bezprostřední vliv na jeho sebehodnocení i na jeho postavení mezi spolužáky. Selhání ve škole je předzvěstí společenského selhání po škole.“³⁰

Na základních školách je více než 11 % žáků se zvýšeným rizikem k sociálně-patologickému chování, na středních školách a gymnáziích je těchto jedinců kolem 7 % a na učilištích a praktických školách přesahuje velmi znepokojující hodnotu 46 %.³¹

---

²⁷ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 3., aktual. Vydání, Praha: Portál, 2011, str. 39

²⁸ *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*, s. 1, dostupné z www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx

²⁹ Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, 1. vydání. Praha, Themis 2004, s. 323

³⁰ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 3. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 38 - 39

³¹ Jedlička, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, 1. vydání. Praha, Themis 2004, s. 323

4.3 Vliv subkultury

Děti si ve školním prostředí vytváří svou vlastní subkulturu. Takovou subkulturou může být ve třídě rozdělení dětí na holky a kluky. Dále si vytváří i podskupiny zvláštních sub-subkultur, které jsou motivovány společnými zájmy a společnými činnostmi. „V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, jeho zřejmé preferování či zatracování některých dětí“.³²

Parta je pro rizikovou mládež z disfunkčních rodin důležitější než rodina samotná. Nalézají v ní určitý druh opory, pociťují naplnění sebe sama a partu začnou vnímat jako svou rodinu.

Delikventní parta vzniklá z mladých lidí zpravidla vyznává stejné postoje ke škole, k rodičům a penězům. Zejména ke způsobu, jak získat finanční prostředky, které dále slouží k nakupování alkoholu, cigaret a drog. Jednotliví členové těchto part nejprve páchají tzv. drobnou kriminalitu, spočívající v krádeži menších finančních částek svým rodičům, pokračující přes krádeže věcí z různých míst a často končící i násilnou trestnou činností pro získání mnohdy nepatného finančního obnosu.

Takové party se zpravidla skládají z mládeže, která navštěvuje či navštěvovala stejnou instituci nebo z mládeže, bydlící ve svém okolí. Tyto okolnosti nejlépe naplňuje základní škola, kde se riziková mládež shodného věkového rozmezí seznámí a zpravidla bydlí ve svém okolí. Taková skupina se pak může vymknout běžným sociálním kontrolám.

Trestná činnost dětí a mladistvých má svá specifika. Zejména „předmět útoku je zpravidla určován jiným hodnotovým systémem, než je tomu u dospělých, trestná činnost je převážně páchaná ve skupinách a organizovaně, kriminální činy jsou stále brutálnější, velmi často je kriminální činnost páchaná pod vlivem alkoholu, případně jiných návykových látek, které zvyšují agresivitu, mladí pachatelé jednají více pod vlivem emocí než rozumu“.³³

---

³² Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, 3. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 75

³³ Kraus, B., Hroncová, J. a kol., *Sociální patologie*, Gaudeamus Hradec Králové 2007, s. 70

„Přibližně 80% kriminality mládeže tvoří méně a středně závažná majetková trestná činnost, které se mladiství pachatelé dopouštějí ve skupinách.“³⁴

4.4 Vliv médií

Nemalý význam na sociálně-patologickém jednání dětí a mladistvých mají bezesporu média. V současné době, kde jsou televize relativně v každé rodině, nelze mít pochyby o tom, že média mají vliv na socializaci dnešních dětí a mládeže. *„Děti a dospívající sledují televizi nejvíce ze všech médií. Čas, který věnují sledování televize je v průměru delší, než všechny jiné mimoškolní činnosti.“³⁵*

V postupu doby se v televizi stále více objevují filmy a seriály, které obsahují brutální násilí, doprovázenou střelbou a všudypřítomnou krví. Obsahují nevěry a intriky, čímž podkopávají morální hodnoty společnosti a při kvantitě těchto pořadů, kterými je společnost masírována, to společnost začíná vnímat jako „normální“, a děti vlivem médií považují násilí za legitimní způsob prosazování lidských potřeb, popř. vnímají násilí jako „hru“, kdy se oběť po ataku tzv. restartuje a následky násilí zmizí.

---

³⁴ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, 2. vydání. Praha: Portál, 2003, s.151

³⁵ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, 3. vydání, Praha: Portál, 2011, s.100

5 OCHRANNÁ VÝCHOVA

5.1 Ochranná výchova a její účel

Ochranná výchova je druhem ochranného opatření ukládané soudem v trestním řízení. Výjimečně lze ochrannou výchovu, za splnění podmínek, uložit v řízení občanskoprávním. Lze ji uložit pouze v návaznosti na spáchané provinění nebo čin jinak trestný. Nelze jí uložit pouze z důvodu, že dítě jeví závažné poruchy chování, aniž by se dopustilo provinění či činu jinak trestného.

Ochranná výchova může být mladistvému uložena soudem pro mládež za splnění podmínek kodifikovaných v ust. § 22 ZSM, tedy pokud:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána
- c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovných opatření

Uložení ochranné výchovy mladistvému znamená odnětí dítěte či mladistvého nevhodné výchovy rodičů či jiného opatrovníka a jeho zařazení do kolektivní výchovy s přísnějším režimem. Tento krok je hluboký zásah do práv mladistvého, proto lze ochrannou výchovu uložit teprve tehdy, když méně intenzivní prostředky výchovy již nemají naději na úspěch.³⁶

„Účelem ochranné výchovy z právního pohledu je nevhodnou výchovou odstranit, popř. omezit možnost vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy a zároveň umožnit jednotlivci další rozvoj, aby se mohl stát řádným občanem.“³⁷ Rovněž je účelem ochránit společnost před jeho chováním.

---

³⁶ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 237

³⁷ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 236

Ochranná výchova může být uložena buďto samostatně, společně s trestem a nebo místo trestu, když příslušný soud nabyt přesvědčení, že ochranná výchova zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest.

Soud by měl při práci s mladistvým pachatelem vycházet z toho, že hlavní funkcí trestu u mladistvých je funkce výchovná. Rozdíl mezi tresty a ochrannými opatřeními spočívá v tom, že ochranná opatření nejsou objektivně takovou újmou, jaká se ukládá za spáchaný trestný čin, i když subjektivně může pachatel uložení ochranného opatření pocítovat jako vyšší újmu než uložení trestu.³⁸

Zařazení ochranné výchovy

Ochranná výchova je ve smyslu ZSM jednou z alternativ z ochranných opatření, které jsou uvedeny ve výkladu § 21 ZSM. Mimo pojmu „ochranná opatření“ ZSM disponuje pojmy „výchovná opatření“ a „trestní opatření“. Obecně jsou opatření v širším pojetí mladistvému ukládána za provinění jako jeho právní následky. Opatření představují základní hmotněprávní formu reakce na trestnou činnost mladistvých se záměrem kladného ovlivnění jejich dalšího života v souladu s účelem ZSM. Účel sledovaný tímto zákonem je popsán v § 9, tedy že *„opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchaní provinění.“*³⁹

K objasnění problematiky je potřeba osvětlit rozdíl mezi jednotlivými opatřeními:

Výchovná opatření

Toto opatření je kodifikováno v §15 ZSM, přičemž vychází z toho, že zde *„není důraz kladen ani tak na potrestání mladého provinilce, ale spíše na hledání způsobu, jak jej chránit před škodlivými vlivy, jak mu umožnit žít a uplatnit se*

---

³⁸ Švancar, Z., Buriánová, J., *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha 1988, s. 37

³⁹ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem, 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2011, § 9 odst. 1, s. 72

*v určité komunitě a jak odstranit konfliktní stavy spojené se stíhanou trestnou činností.*⁴⁰

Výchovnými opatřeními jsou:

- a) dohled probačního úředníka
- b) probační služba
- c) výchovné povinnosti
- d) výchovná omezení
- e) napomenutí s výstrahou

*„Smyslem ukládání výchovných opatření není represivní působení, nýbrž řešení stávající situace mladistvého při zachování potřebných záruk ochrany společnosti před trestnou činností. Právě proto jsou orientována na aktivní ovlivňování chování mladistvého a na dosažení změn v jeho sociálním okolí.“*⁴¹

Ochranné opatření

Toto opatření je kodifikováno v § 21 SZM, přičemž vychází z toho, že ochranná opatření jsou shodně s trestními opatřeními u mladistvých prostředky státního donucení, jsou ukládána soudy pro mládež, avšak ve výjimečných případech i v občanskoprávním řízení, kdy se jedná o ukládání ochranné výchovy dítěti mladšímu patnácti let. *„Výkon ochranných opatření se nepromlčuje, přičemž nemohou být zahlazena ani prominuta milostí prezidenta republiky. Ukládáním a výkonem ochranných opatření se sleduje především prevence, a proto do popředí vstupuje jejich složka terapeutická, výchovná, zabezpečovací a sociální. Potřeba uložení ochranných opatření a jejich intenzita není určována zásadně povahou a závažností činu, ale zejména potřebou léčení, výchovy a izolace.“*⁴²

---

⁴⁰ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 150

⁴¹ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 152

⁴² Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 213

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova.

Trestní opatření

Toto opatření je kodifikováno v § 24 ZSM. Charakteristické pro trestní opatření je, „ že jsou stanovena zákonem a vynutitelná státem. Ukládají je výlučně soudy pro mládež a na rozdíl od výchovných a ochranných opatření v sobě obsahují negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého), a působí mu určitou újmu. Ukládání trestních opatření by mělo nastoupit za splnění zákonem stanovených podmínek až v případě, že nepostačila pohrůžka jejich uložením ani uložení výchovného nebo ochranného opatření.“⁴³

Soud pro mládež může mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- a) *obecně prospěšné práce*
- b) *peněžité opatření*
- c) *peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu*
- d) *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty*
- e) *zákaz činnosti*
- f) *vyhoštění*
- g) *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu*
- h) *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem*
- i) *odnětí svobody nepodmíněné*

---

⁴³ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, str. 248

5.2 Komu může být ochranná výchova uložena

Ochranná výchova se jako ochranné opatření ukládá mládeži obtížně vychovatelné, mravně narušené, u které se objevují poruchy různého druhu a různé intenzity. Taková mládež má nesprávné vzorce chování a představy a více či méně upevněné nesprávné postoje ke vzdělání, k práci, ke společnosti.⁴⁴

Ochranné výchově může předcházet i jiný typ institucionálního zařazení, např. ústavní výchova. Tato může být, v případě, že jsou splněny podmínky zákonem stanovené, přeměněna na ochrannou výchovu.

Ochrannou výchovu lze uložit pouze osobám mladistvým, tj. osobám, které v době spáchání trestného činu již překročily patnáctý rok svého věku, ale nedosáhly ještě osmnáctého roku věku. Ochranná výchova se ukládá v případech, kdy soud upustil od potrestání mladistvého, dopustil-li se mladistvý provinění, byl za něj soudem pro mládež odsouzen, ale nebyl mu uložen trest.⁴⁵ Upuštění od uložení trestního opatření není vázáno na určitou kategorii provinění, ani za jeho povahu a závažnost. Není třeba uložení trestního opatření při zajištění lepší nápravy mladistvého ochrannou výchovou, viz. § 12 písm. b) ZSM.⁴⁶

Ochranná výchova může být v občanskoprávním řízení uložena i dítěti mladšímu patnácti let. Toto je kodifikováno v § 93 odst. 1 písm. f) ZSM. Podmínky uložení jsou dále kodifikovány v § 93 odst. 2 a v § 93 odst. 3 zmiňovaného zákona.

Podle § 93 odst. 2 **musí** být ochranná výchova uložena **obligatorně (povinně)**. Z tohoto § znění je zřejmé, že soud uloží ochrannou výchovu, pokud může být dítěti, které již překročilo dvanáctý a nepřekročilo patnáctý rok života, za spáchaný čin uložen výjimečný trest. Tento § nedovoluje soudu žádnou jinou alternativu tomuto opatření.

---

⁴⁴ Švancar, Z., Buriánová, J., *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha 1988, s. 17

⁴⁵ Švancar, Z., Buriánová, J., *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha 1988, s. 12

⁴⁶ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 237

Podle § 93 odst. 3 může být ochranná výchova uložena *fakultativně (nepovinně)*. Z tohoto § znění vyplývá, že ochranná výchova může být uložena i dítěti mladšímu dvanácti let, jelito odůvodněno povahou spáchaného činu jinak trestného a pokud je to nutné k dalšímu zajištění jeho výchovy. Soud však před uložením ochranné výchovy musí důkladně zvážit všechny alternativy k ní.⁴⁷

5.3 Výkon ochranné výchovy

Ochranná výchova se zásadně vykonává ve školských výchovných zařízeních pro výkon ochranné výchovy v resortu Ministerstva školství. Výkon ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (dále VýUsV), jenž byl novelizován změnou zákona č. 383/2005 Sb.

Ve výchovných zařízeních, kde se vykonává ochranná výchova se zabezpečuje výchova a péče, kterou by měli mladistvému poskytnout rodiče, popř. jiná osoba než rodič. Z ustanovení § 1 VýUsV vyplývá, že v každém zařízení musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělání, dále musí být vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti.

Školská zařízení se podle § 2 VýUsV dělí na

- 1) diagnostický ústav
- 2) dětský domov
- 3) dětský domov se školou
- 4) výchovný ústav

---

⁴⁷ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 763

1) Diagnostický ústav

V diagnostickém ústavu děti a mladistvé s uloženou ochrannou výchovou přijímají a následně umisťují do patřičných školských zařízení na základě komplexního vyšetření s přihlédnutím na zdravotní stav dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení. Jejich úkolem je zkoumání patogeneze klienta a zahájení první etapy reedukace. „*Při vstupu do ústavu přijímá svěřence sociální pracovnice, která zkontroluje, zda má s sebou všechny potřebné doklady, a pak s ním promluví psycholog, jenž založí jeho dekurz. Jako první záznam do dekurzu zapíše souhrn z úvodního pohovoru s chovancem zaměřený na situaci bezprostředně předcházející přijetí svěřence do ústavu. V polovině pobytu v diagnostickém ústavu zpracovává vychovatel předběžný závěr o svěřenci a další, konečný závěr, se zpracovává těsně před koncem pobytu.*“⁴⁸

Komplexní diagnostika klienta je vytvořena na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností.

Současně s diagnostikování je nutné zahájit reedukaci. Přejít z civilního života do institucionální péče, zejména do výchovného zařízení, je z emocionálního i racionálního hlediska velmi silným faktorem. Využitím tohoto faktoru znamená otrástit pseudojistotami klienta a naznačit existenci jiných pozitivních postojů. Jen naznačit, což je ostatně cílem této etapy reedukace.⁴⁹

Z komplexní diagnostiky zpracovává diagnostický ústav diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb. Naprostá většina svěřenců je však, po zhruba dvouměsíčním pobytu v diagnostickém ústavu, umístěna ve výchovném ústavu⁵⁰

2) Dětský domov

Dětský domov pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou ve věku od tří do osmnácti let, které nemají závažné poruchy chování, podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu

---

⁴⁸ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence. 2., aktual. Vydání.* Praha: Portál, 2003, s.158 - 159

⁴⁹ Švancar, Z., Buriánová, J., *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy.* Praha 1988, s. 21

⁵⁰ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence. 2., aktual. Vydání.* Praha: Portál, 2003, s. 159

k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. V tomto zařízení se nevykonává uložená ochranná výchova.

3) Dětský domov se školou

Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti, kterým byla nařízena ústavní výchova, pokud mají závažné poruchy chování nebo pokud trpí duševní poruchou vyžadující výchovně léčebnou péči. Dále je dětský domov se školou určen dětem, kterým byla uložena ochranná výchova. Dětské domovy se školou lze zřizovat odděleně pro děti s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou, nebo se v nich zřizují rodinné skupiny oddělené pro děti s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou. Rodinná skupina je základní organizační jednotkou, která je tvořena pěti až osmi dětmi. Děti v tomto typu výchovně-vzdělávacího zařízení nemají volný pohyb. Do dětského domova mohou být umístovány děti zpravidla od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení, je přeřazeno do výchovného ústavu.

4) Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti se závažnými poruchami chování, u nichž je nařízena ústavní výchova nebo je uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do výchovného ústavu mohou být zařazeni mladiství, kteří již dovršili patnáctý rok věku a nepřekročili však osmnáctý rok svého věku, popř. může být ve výchovném ústavu nejpozději do dovršení devatenáctého roku věku. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženou ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Ve výjimečných případech lze do výchovného ústavu umístit i dítě mladší 15 let s nařízenou ústavní výchovou v případech zvláště závažných poruch chování. Výchovný ústav se dle právních norem zřizuje odděleně pro děti s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou, má 2 – 6 výchovných skupin po 5 – 8 dětech. Klienti tohoto typu institucionální péče nemají volný pohyb a zpravidla navštěvují základní školy, speciální školy a střední odborné učiliště v areálu výchovného ústavu. Základ činnosti tvoří příprava na budoucí povolání.

5.4 Problematika výkonu ochranné výchovy v institucionální péči

Zařízení, zřízené proto, aby kontrolovaly chování jednotlivců společensky nebezpečných, bývají organizovány tak, že se do nich dostávají osoby stejného pohlaví a v případě mládeže i stejného věku. Tito klienti mají podobné osobnostní charakteristiky, jako nezdrženlivost, explozivitu, povrchnější vztah k lidem, horší obecnou inteligenci. Velké uzavřené a homogenní kolektivy těžko vedou ke korigování individuálního chování.

V uzavřených ústavech vzniká „*ponorková nemoc*“, na klienty působí stereotypní prostřední, ze kterého se nedá uniknout. V chování přibývá obranných prvků a zvyšuje se význam osobního teritoria, které je zpravidla vnímáno jako zbytek soukromí.

Dalším rizikem v institucionální péči je šikana. Hlavně v autoritářském prostředí, které je uzavřené, bez možnosti volně odejít. Největší autoritě se pak těší nejagresivnější příslušníci personálů a nejbrutálnější klienti.

V tomto kontextu lze vnímat i sexualitu, která v uzavřené homogenní společnosti nemá přírodný průchod a tento pak nachází v homosexuálních vztazích.⁵¹

Velkým problémem jsou útky klientů z institucionální péče. Děti se na útěku dopouštějí opakované trestné činnosti, parazitují na příbuzných či kamarádech, provozují prostituci, zneužívají drogy a hrají na automatech. V mnoha případech se dostávají do kriminálního prostředí nebo se z nich stávají bezdomovci. Mnohé se sami stávají oběťmi trestné činnosti. Obvyklou praxí je, že ústavy nejeví o návrat problematických dětí zájem a že ani nejsou na jejich přítomnosti v ústavu nebo na zabránění útekům zainteresovány. Stále více se objevují případy, kdy se z dětí stávají tzv. notoričtí útekáři. Ihned po vypátrání opět z ústavu utíkají. Zásadní je, že útky popírají smysl umístění dítěte v institucionální péči, tedy ochranu, pomoc a podporu zdravého vývoje a naopak vedou k pokračování sociálně patologického vývoje.⁵²

---

⁵¹ Matoušek O, *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 118-119

⁵² www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx, Hodnocení systému péče o ohrožené děti

Obsah práce vychovatelů je v některých ústavech redukován jen na pouhý dozor nad klienty.⁵³

„Chovanci polepšovny v Novém Jičíně terorizují město

Trpělivost dochází většině obyvatel Nového Jičína s chovanci místního Výchovného ústavu. Podle obchodníků i vedení města mají totiž právě problémoví kluci na svědomí desítky krádeží či loupeží. Lidé se mladistvých agresorů začínají bát a požadují pro ně tvrdší dohled než doposud.

Výchovný ústav pro problémové chlapce ve věku 15 až 18 let stojí v centru města přibližně 200 metrů od Masarykova náměstí. Zařízení je určeno pro 56 chovanců. O tom, že někteří z nich porušují na vycházkách či útěcích zákon, vedení ústavu ví. „Neomlouvám to, nebagatelizuju, beru všechny stížnosti vážně,“ řekl ředitel Výchovného ústavu Leo Číhal. Radikální změny ale nejsou podle něj na místě. „Můžeme vymyslet nějaká další opatření, udělat nějaké změny, ale nemůžu změnit legislativu,“ naznačil.

O tom, že chovanci „pasťáku“ mají na svědomí řadu trestných činů, ví i policisté. „Nejčastěji se jedná o maření výkonu úředního rozhodnutí, což jsou útěky, krádeže a v neposlední řadě i loupeže,“ potvrdil mluvčí novojičínské policie Zbyněk Tomšík a dodal, že zhruba polovinu všech objasněných trestných činů na území města mají na svědomí právě chovanci Výchovného ústavu.“

Výňatek článku uveřejněného v Právo 3. listopadu 2009⁵⁴

V návaznosti na autoritářský režim při výkonu ochranné výchovy je vhodné zmínit i stanovisko Veřejného ochránce práv, uvedené ve zprávě za rok 2006, kde uvádí, že *„Režim dne či týdne, který je koncipován jako absolutní dohled pracovníků nad činnostmi a projevy dětí, je ospravedlnitelný pouze při vzniku konkrétního nebezpečí a ohrožení dítěte. Takový režim, který jsou děti nuceny dodržovat, podporuje pouze jejich pasivitu a manipuluje s nimi. Každé dítě je striktním uplatňováním režimu trvale formováno; je naučeno jíst v přesný čas, spát stanoveně dlouho, hrát si v přesně vymezený čas. Nerozhoduje se, nepřemýšlí, pouze pasivně přijímá rozhodnutí jiných.“*⁵⁵

---

⁵³ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 3. vydání. Praha: Portál, 2011, s.157

⁵⁴ <http://www.novinky.cz/krimi/183344-chovanci-polepsovny-v-novem-jicine-terorizuji-mesto.html>

⁵⁵ www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx, Hodnocení systému péče o ohrožené děti

Délka trvání ochranné výchovy

Délka trvání ochranné výchovy je omezena. Vycházíme-li z účelu ochranné výchovy, jak je kodifikováno v ZSM, je třeba řádně posoudit, zda již bylo tohoto účelu dosaženo. V případě, že již účelu bylo dosaženo, musí být mladistvý z ochranné výchovy propuštěn, i když ještě nedovršil osmnáctý rok svého věku. Ochranná výchova může být dále ukončena dovršením osmnáctého roku věku svěřence, nebylo-li ještě před dovršením jeho osmnáctého roku soudem pro mládež pravomocně rozhodnuto o prodloužení ochranné výchovy až do dovršení jeho devatenáctého roku věku. Prodloužení ochranné výchovy se ukládá jen tehdy, vyžaduje-li to zájem mladistvého, např. aby mohla být dokončena jeho odborná výuka či jiné vzdělání.

O propuštění z ochranné výchovy rozhoduje vždy okresní soud pro mládež a může tak učinit buď na návrh, ke kterému jsou oprávněni státní zástupce, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, probační úředník, mladistvý nebo výchovné zařízení, anebo z úřední povinnosti, aniž by vyčkával návrhu některé z oprávněných osob.⁵⁶

Soud pro mládež upustí od výkonu ochranné výchovy před jejím započítím, jestliže pomínou důvody, pro které byla uložena. Bude to zejména tehdy, když je jinak zajištěno, že mladistvý bude vychováván v řádného občana a že bude vytržen z prostředí, které nepříznivě ovlivňovalo jeho tělesný a zejména duševní vývoj apod. Soud pro mládež upustí od výkonu ochranné výchovy před jejím započítím i tehdy, jestliže mladistvému bylo v mezidobí do jejího nástupu uloženo dalším rozsudkem nepodmíněné trestní opatření odnětí svobody takové délky, že bude dostatečné působení k resocializaci mladistvého zajištěno výkonem tohoto trestního opatření, anebo je zřejmé, že mladistvý bude z výkonu trestního opatření odnětí svobody propuštěn až po dovršení osmnáctého roku věku.⁵⁷ Nebyla-li tedy ochranná výchova prodloužena před dosažením osmnáctého roku věku, výchovné zařízení mladistvého propustí, a to i bez rozhodnutí soudu pro mládež o propuštění mladistvého z ochranné výchovy.

---

⁵⁶ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 682

⁵⁷ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 241

5.5 Vztah mezi ochrannou a ústavní výchovou

Obě institucionální výchovy mají ve své podstatě shodný záměr, a to že vychovávat děti v řádné občany je nezbytné pro zdravý sociologický vývoj společnosti. Výchova je nesmírně důležitý faktor na zdravém vývoji jedince a podílejí se na něm rodiče, rodina, ale i stát prostřednictvím škol, státních orgánů a různých zájmových sdružení.

Ústavní výchova je obdobně jako ochranná výchova nařizována v případě, že o výchovu dítěte není náležitě postaráno, resp. je-li výchova dítěte ohrožena nebo narušena. Jako zásadní rozdíl mezi ústavní výchovou a ochrannou výchovou jsou právní normy, podle kterých je lze uložit či nařídit. S právní normou jsou však uloženy i rozdílné podmínky pro uložení ochranné výchovy či nařízení ústavní výchovy.

Ústavní výchovu může nařídit soud v občanskoprávním řízení, a to podle zákona č. 94/1963 Sb. o rodině (dále jen ZOR), není tedy trestní povahy jako ochranná výchova za splnění podmínek dle § 22 odst. 1 ZSM. Pro nařízení ústavní výchovy není podmínkou spáchání provinění nebo čin, jinak trestný, a za tento čin být pravomocně uznán vinným. Ústavní výchova je nařízena tehdy, jsou-li naplněny podmínky dle § 46 odst. 1 ZOR, tedy *„jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud **nařídit ústavní výchovu** nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). Jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti“*.

Jako u ochranné výchovy i ústavní výchova je z pohledu ZOR chápána jako nejzávažnější výchovné opatření, jelikož se jedná o silný zásah do svobody jedince, proto i ZOR dává před nařízením ústavní výchovy přednost mírnějším výchovným opatřením, vedoucí k nápravě nežádoucího jednání. Opatření může činit soud v občanskoprávním řízení, neučinil-li tak již orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Jako mírnější výchovná opatření lze chápat opatření dle § 43 odst. 1 ZOR, a to:

- a) napomenutí vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, kteří narušují jeho řádnou výchovu;
- b) stanovení nad nezletilým dohled a prováděný za součinnosti školou, občanskými sdruženími v místě bydliště nebo na pracovišti;
- c) uložení nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodných.

Tedy při srovnání § 15 ZSM je patrné, že ústavní i ochranné výchově předchází hledání méně invazivních opatření před uložením či nařízením toho, do svobod jedince, invazivnějšího.

Pozor je však potřeba věnovat ochranné výchově, uložené v souladu s ust. § 93 ZSM, tedy v případě dítěte mladšího patnácti let, kdy je ochranná výchova uložena v občanskoprávním řízení. V občanskoprávním řízení je rovněž uložena ochranná výchova dle § 5 odst. 2 ZSM i mladistvému, pokud jsou naplněny podmínky § 5 odst. 1 ZSM, tedy, že mladistvý v době spáchání činu jinak trestného nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost nebo ovládat své jednání.

Výkon ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, jenž byl novelizován změnou zákona č. 383/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Výkon ústavní výchovy se dle věku uskutečňuje ve zdravotnických a školských zařízeních, resp. ve věku do tří let je dítě umístěno do kojeneckých ústavů, dětských domovů a dětských center pro děti do tří let věku. Toto zastřešuje Ministerstvo zdravotnictví. Od tří let věku jsou děti umisťovány do dětských domovů, dětských domovů se školou.

Dále mohou být umístěny v diagnostických ústavech a výchovných ústavech. Tyto instituce zastřešuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Výkon ochranné výchovy je realizován v diagnostických ústavech, dětských domovech se školou a výchovných ústavech, jenž jsou shodně zastřešovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Z rozhodnutí soudu je vyloučeno, aby ochranná výchova uložená podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže s ústavní výchovou nařízenou podle zákona o rodině byly vykonávány současně. Při střetu obou druhů výchovy u téhož dítěte, má přednost výkon ochranné výchovy a ústavní výchova se ukončí podle občanskoprávních předpisů.⁵⁸

Avšak závažným zjištěním, vyplývajícím z analytické zprávy „Hodnocení systému péče o ohrožené děti“, je, „že výkon ústavní a ochranné výchovy probíhá neodděleně, a to přesto, že je to dáno ze zákona č. 109/2002 Sb.“⁵⁹

---

⁵⁸ Šamál P., a kol., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, judikát R 41/2009, s.241 - 242

⁵⁹ www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx, *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*,

6 OBDOBÍ PO PROPUŠTĚNÍ Z INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVY

6.1 Období před ukončením institucionální péče

V zájmu návaznosti péče je povinností ředitele zařízení informovat příslušný obecní úřad s rozšířenou působností o propuštění dítěte ze zařízení, a to v předstihu nejméně 6-ti měsíců. Tato povinnost je řediteli zařízení uložena v § 24 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů.

Pracovníkem obecního úřadu s rozšířenou působností v problematice propuštění klienta z institucionální výchovy je sociální kurátor. Pracovní náplň sociálního kurátora vyplývá z § 92 písm. c) zákona č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kde je stanoveno, že *„obecní úřad obce s rozšířenou působností koordinuje poskytování sociálních služeb a poskytuje odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností; přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky“*.

Sociální vyloučení je ve smyslu tohoto zákona kodifikováno v § 3 písm. f), kde je definováno jako *„vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.“*

Sociální kurátor by měl kontaktovat budoucího klienta ještě v zařízení zajišťující institucionální péči, v návaznosti na informování ředitelem zařízení o propuštění klienta ze zařízení. Dále by měl s odborníkem ze zařízení připravovat plynulý přechod klientů do života mimo zařízení. Jedná se o tzv. kontinuální sociální práci.

Sociální kurátor v návaznosti na práci pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí spolupracuje s rodinami klientů s cílem obnovit a zlepšit vzájemné vztahy zainteresovaných členů rodiny a klienta.⁶⁰

6.2 Období po ukončení institucionální péče

Období po propuštění klienta se nazývá jako, tzv. období postpenitenciární. Jeho získané názory, postoje jsou konfrontovány s požadavky prostředí. Z hlediska reedukace se jedná o takové kontrolní období.⁶¹

Role sociálního kurátora v tomto období je taková, že poskytuje

- **základní sociální poradenství se při poskytování sociálních služeb:**

- a) poskytnutí informace směřující k řešení nepříznivé sociální situace prostřednictvím sociální služby,
- b) poskytnutí informace o možnostech výběru druhu sociálních služeb podle potřeb osob a o jiných formách pomoci, například o dávkách pomoci v hmotné nouzi a dávkách sociální péče,
- c) poskytnutí informace o základních právech a povinnostech osoby, zejména v souvislosti s poskytováním sociálních služeb, a o možnostech využívání běžně dostupných zdrojů pro zabránění sociálního vyloučení a zabránění vzniku závislosti na sociální službě,
- d) poskytnutí informace o možnostech podpory členů rodiny v případech, kdy se spolupodílejí na péči o osobu.⁶²

---

⁶⁰ Procházka, J., *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*, s. 423 - 424 in Gojová, A., *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*, Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, 2009

⁶¹ Švancar, Z., Buriánová, J., *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*, Praha 1988, s. 24- 25

⁶² Vyhláška 505/2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách - § 3

- **Základní odborné sociální poradenství:**
  - a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, zejména zprostředkování navazujících služeb a kontaktů, snažící se zabránit sociální izolaci klientů
  - b) sociálně terapeutické činnosti, jako je poradenství v oblastech orientace v sociálních systémech, práva, psychologie a v oblasti vzdělávání
  - c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁶³
- **Pomáhá klientovi realizovat individuální akční plán**
- **Na požádání poskytuje klientům asistenci při různých jednáních**
- **Spolupracuje se všemi subjekty, se kterými přijde klient do kontaktu** (úřady, soudy, PČR, zaměstnavatel apod.)
- **Pomáhá klientům při zajištění dočasného ubytování a bydlení**
- **Podpora vstupu na trh práce**

6.3 Adaptace klientů po ukončení institucionální péče

U mnoha klientů se díky umístění v institucionální péči podaří jejich sociálně patologický vývoj zbrzdit, nebo dokonce zcela zastavit. Z ústavů však přichází mladí lidé nedostatečně připraveni na normální život. Toto zjištění jednoznačně vypovídá o tom, že umístění do institucionální péče v mnoha případech znamená jen jeho detenci a pouhé přerušení sociálně patologického vývoje, který po opuštění z ústavu dále pokračuje, nebo díky nevhodným podmínkám, do nichž se vrací, teprve nastartuje.

Zvláštní pozornost si zaslouží situace dětí, které se vrací do svých původních rodin, tzn. zpravidla nesmírně problémového a zátěžového prostředí.

---

⁶³ Procházka, J., *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*, s. 428 in Gojová, A., *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*, Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, 2009

Z výsledků dlouhodobého průzkumu o osudech dětí, které v roce 1995 – 2004 opustily institucionální péči, zveřejněné v roce 2007, vyplývá, že z celkového počtu 17 454 dětí se trestné činnosti dopustilo 62 %, z toho 41 % právě po svém návratu z institucionální péče. Z tohoto lze dovodit, že po dobu, co bylo dítě umístěno v institucionální péči s rodinou klienta nikdo nepracoval, nepokusil se o její resocializaci, o nápravu sociálních problémů, které byly v řadě případů příčinou umístění dítěte do institucionální péče.⁶⁴

Na dalším vývoji dětí a mládeže, propuštěných z institucionálního zařízení se značně odráží

- neschopnost hospodařit s finančními prostředky,
- neschopnost zařídit si bydlení na uspokojující úrovni jeho potřeby – to vede k hledání rychlého řešení a možnému páčání trestné činnosti,
- absentují kladné rodičovské vzory.
- neznají ceny zboží,
- mnohdy neumí vařit,
- chybí jim pracovní návyky,
- nebývají dostatečně připraveni na situace partnerského a sexuálního života

---

⁶⁴ Procházka, J., *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*, s. 417 in Gojová, A., *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*, Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, 2009

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝZKUM

7.1 Metody, cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Svůj výzkum jsem provedl kvalitativní metodou za užití nestandardizovaného dotazníku, který mi umožnil získat potřebné informace oslovením respondentů. V úvodní části dotazníku jsem objasnil, za jakým účelem bude dotazník užit, jakým způsobem má být dotazník vyplněn a upozornění, že se jedná o zcela anonymní dotazník. Volil jsem otázky jak uzavřené, volné a škálové.

V měsíci lednu 2013 probíhala přípravná fáze výzkumu. Zjišťoval jsem možnosti provedení výzkumu ve výchovném ústavu v Ostravě a ve všech jeho pracovištích. Rovněž jsem zjišťoval, zda zařízení disponuje dostatečným množstvím respondentů splňující kritéria výzkumu. Otázky dotazníku byly konzultovány se sociálními pracovníky a dětskými psychology zařízení, přičemž byly upraveny do podoby (příloha č. 1), aby byla srozumitelná respondentům s přihlédnutím k jejich duševnímu vývoji. Vlastní výzkum se uskutečnil v měsíci únoru 2013.

Cílem výzkumu je zjištění, jaký význam má pro respondenty pobyt v resocializačním zařízení, zda resocializace za pomoci sociální pedagogiky dosahuje požadovaného výsledku.

Při stanovení hypotéz jsem vycházel z cílů práce a z informací získaných studiem odborných materiálů, které se ke zkoumané problematice vztahují. V závěru bude potvrzena či vyvrácena platnost níže uvedených hypotéz.

Hypotézy:

H1- Nejméně tři čtvrtiny respondentů z Výchovného ústavu Ostrava s uloženou či ukončenou ochrannou výchovou vyrůstalo v sociálně zátěžovém prostředí a disfunkční rodině.

H2 - Nejméně polovina respondentů se není schopna adaptovat do prostředí výchovného ústavu a resocializační průběh u nich selhává.

7.2 Výběr respondentů

Jako nevhodnější pro provedení výzkumu se mi jevila skupina respondentů, jímž byla uložena ochranná výchova. Dotazník byl předložen osobám, které vykonávají ochrannou výchovu a osobám, které jsou krátce propuštěné z ochranné výchovy vykonávané ve výchovném ústavu v Ostravě, přičemž maximální délka po propuštění klienta nepřesáhla dobu dvou let. Respondenti byli ve věkové skupině 15 – 20 let. Dotazník byl rozdáván sociálními pracovníky zařízení, kterým jsem vysvětlil cíl výzkumu a celý dotazník, čímž jsem minimalizoval komunikační šum. Sociální pracovníci zařízení cílům výzkumu a obsahu dotazníku porozuměli a zaručili jeho rozdělení respondentům. Dotazníky byly rozděleny na třech pracovištích výchovného ústavu Ostrava

- oddělení pro chlapce, Slezská 23, 700 30 Ostrava-Hrabůvka - hlavní sídlo organizace - 4 výchovné skupiny po 8 chlapcích,
- oddělení pro dívky, 28.října 1885, Frýdek-Místek - odloučené pracoviště - 2 výchovné skupiny po 8 dívkách,
- oddělení pro děti vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči, Ostravská 1184, Polanka nad Odrou, Osada Janová - odloučené pracoviště – 5 výchovných skupin po 6 dětech.

Vedením výchovného ústavu jsme byli poučeni o mé povinnosti mlčenlivosti v souladu s platnými právními normami České republiky.

Celkem bylo dotazníkem osloveno 38 respondentů, vráceno bylo 38 dotazníků, přičemž 2 dotazníky byly vrácené nesprávně vyplněné a pro potřeby práce a výzkumu byly neupotřebitelné, proto jsem pracoval se vzorkem 36 vrácených dotazníků, které byly řádně vyplněny a pro potřeby práce a výzkumu jsou tedy upotřebitelné.

7.3 Vyhodnocení a prezentace výzkumu

Otázka č. 1 - Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2 Zastoupení respondentů dle pohlaví

Celkem respondentů	z toho dívky		z toho chlapci	
	respondentů	vyjádřeno %	respondentů	vyjádřeno %
36	6	17%	30	83%

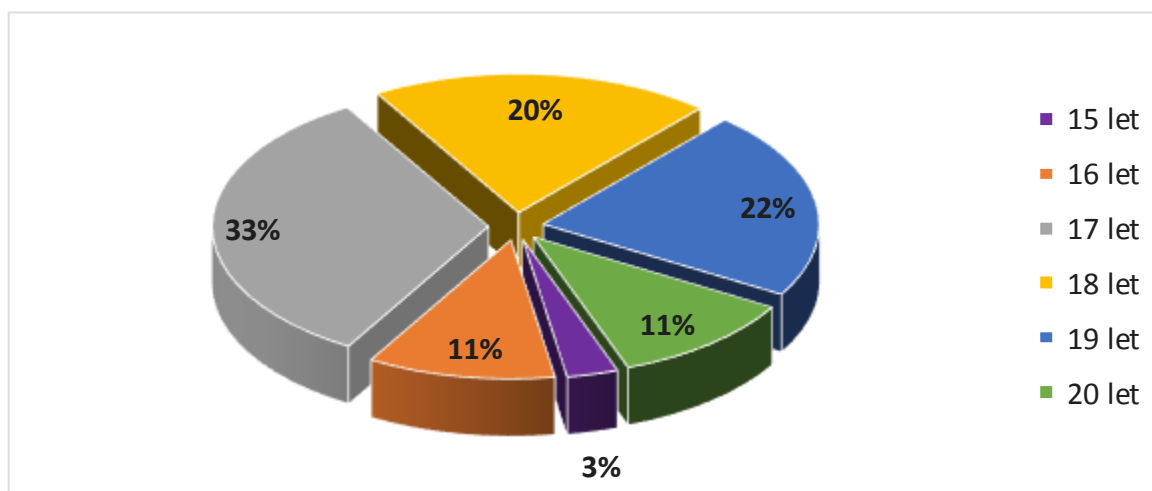
Z celkového počtu 36 správně vyplněných dotazníků byly v 30 případech vyplněny chlapci a v 6 případech byly dotazníky vyplněny dívkami.

Otázka č. 2 - Zastoupení věkové kategorie respondentů

Tabulka č. 3 Věkové kategorie respondentů

	15 let		16 let		17 let		18 let		19 let		20 let	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	0	0%	0	0%	2	33%	1	17%	2	33%	1	17%
Chlapci	1	3%	4	13%	10	33%	6	20%	6	20%	3	10%
Celkem	1	3%	4	11%	12	33%	7	20%	8	22%	4	11%

Graf č. 2 Věkové kategorie respondentů

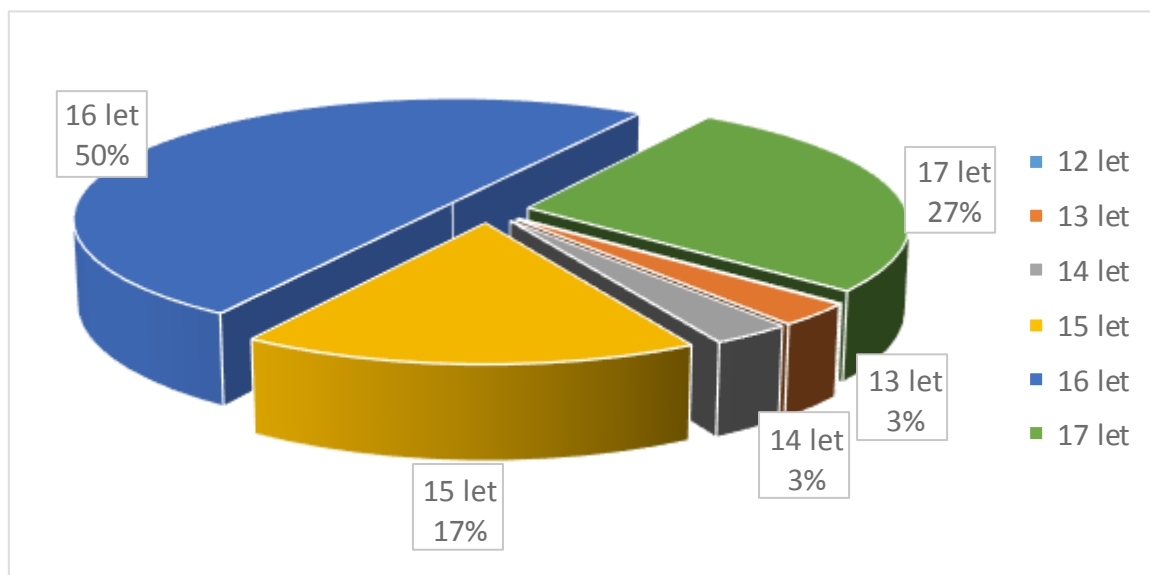
Ve výchovném ústavu Ostrava se v době výzkumu nenacházel žádný klient mladší 15 let. Respondenti ve věku 15-ti až 17-ti let jsou stávající klienti vykonávající ochrannou výchovu a respondenti ve věku 18-ti až 20-ti let jsou klienti výchovného ústavu, kteří již ochrannou výchovu ukončili a výzkumem souhlasili. Do výzkumu jsem zahrnul právě i osoby, které již ochrannou výchovu ukončili pro získání zpětné vazby k jejímu průběhu při srovnání s post institucionální péčí.

Otázka č. 3 - Věk, kdy byla mladistvé(mu) uložena ochranná výchova

Ta bulka č. 4 Věk uložení ochranné výchovy

	12 let		13 let		14 let		15 let		16 let		17 let	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	5	83%	1	17%
Chlapci	0	0%	1	3%	1	3%	6	20%	13	44%	9	30%
Celkem	0	0%	1	3%	1	3%	6	17%	18	50%	10	27%

Graf č. 3 Věk uložení ochranné výchovy

Je vycházeno z výpovědi respondentů, nikoliv z rozsudků jednotlivých soudů. Z výsledků je patrné, že samotná ochranná výchova se mladistvým neukládá příliš brzy, ale postupně se zkouší jiné výchovné či trestní opatření, tedy pokud to legislativa dovoluje. Rovněž je

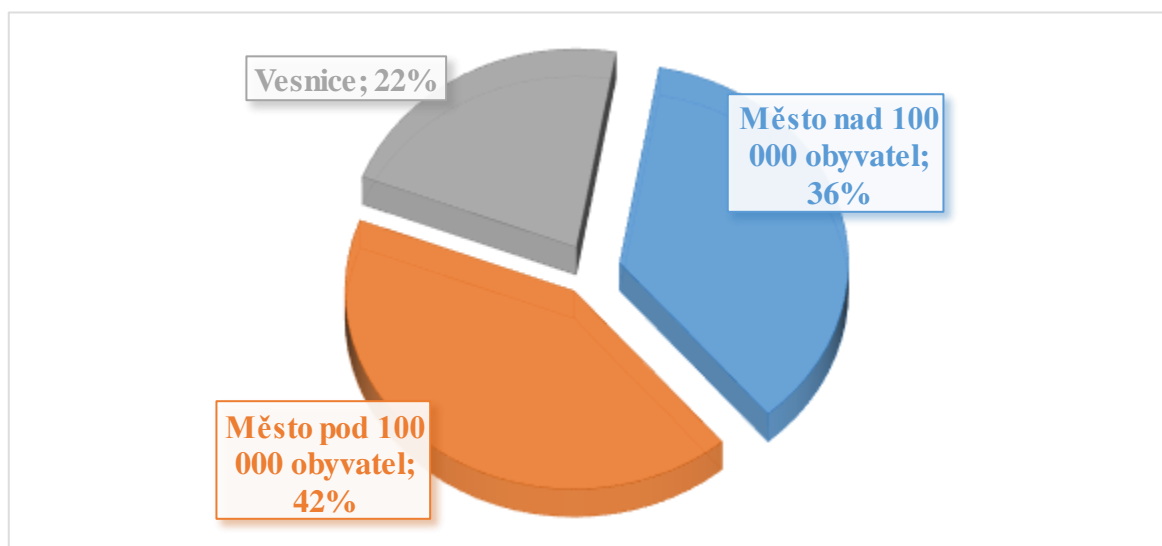
předpoklad, že mladiství páchají závažnou trestnou činnost, např. majetkovou opakovaně až v „pozdějším“ věku.

Otázka č. 4 – demografické prostředí, ve kterém respondent vyrůstal

Tabulka č. 5 Typ prostředí, ve kterém respondent vyrůstal

	Město s počtem obyvatel nad 100 000		Město s počtem obyvatel pod 100 000		Vesnice	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	1	17%	5	83%	0	0%
Chlapci	12	40%	10	33%	8	27%
Celkem	13	36%	15	42%	8	22%

Graf č. 4 Typ prostředí, ve kterém respondent vyrůstal

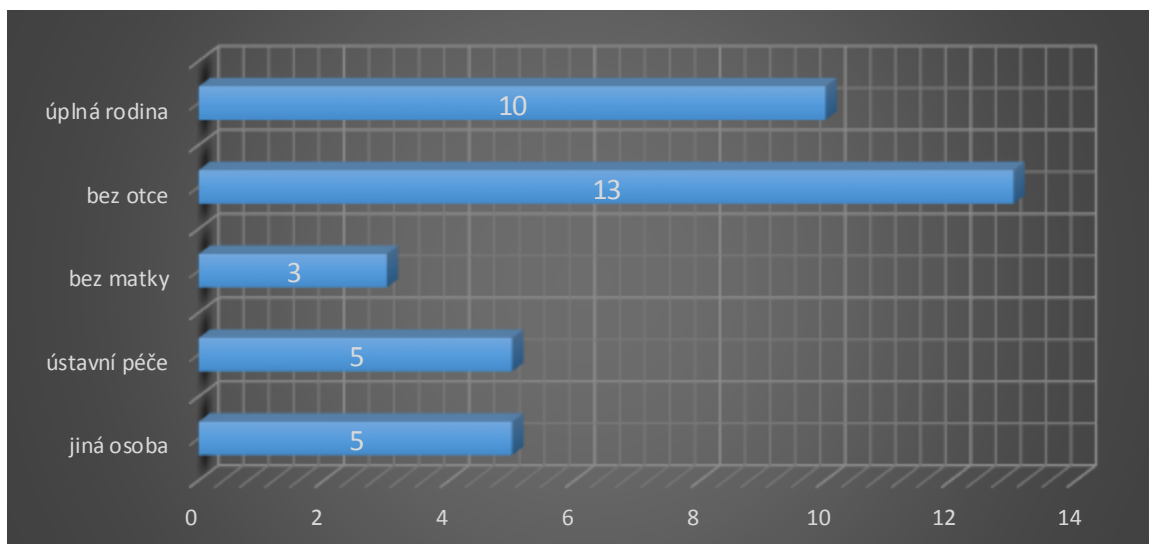
Z výzkumu je patrné, že velikost prostředí, ve kterém respondent vyrůstal má určitý význam na jeho delikvenci, nikde však není zaručeno, že se dítě z vesnice nemůže stát silně delikventní. Z výzkumu vyplývá, že 42% respondentů vyrůstalo ve městě pod 100 000 obyvatel, 36% respondentů vyrůstalo ve městě přesahující 100 000 obyvatel a 22% respondentů vyrůstalo na vesnici s nižším počtem obyvatel, avšak pro uspokojení svých potřeb (studium, kamarádi atd.) mohou dojíždět i do větších měst, kde mohou být pod vlivem většího prostředí.

Otázka č. 5 – rodinné soužití, ve kterém byl respondent vychováván

Tabulka č. 6 Rodinného soužití, ve kterém respondent vyrůstal

	Úplná rodina		bez otce		bez matky		jinou osobou		v ústavní péči	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	3	50%	2	33%	0	0%	0	0%	1	17%
Chlapci	7	23%	11	37%	3	10%	5	3%	4	3%
Celkem	10	27%	13	36%	3	9%	5	14%	5	14%

Graf č. 5 Rodinného soužití, ve kterém respondent vyrůstal

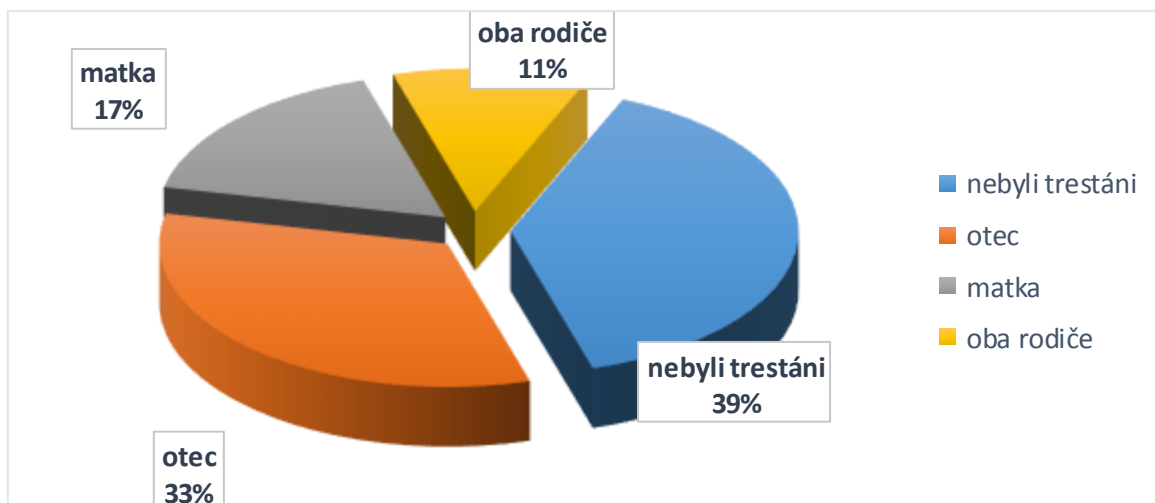
Rodinné prostředí a rodinné vzory mají výraznou roli při formování dítěte a mladistvého. Z výzkumu vyplývá, že 27% respondentů bylo vychovááno v úplné rodině, avšak ani úplná rodina nedokázala zabránit delikventnímu jednání mladistvého. 36% respondentů vyrůstalo v neúplné rodině, kde chyběl mužský vzor a 9% respondentů vyrůstalo bez přítomnosti matky. 14% respondentů vyrůstalo v institucionálním prostředí a stejné množství respondentů bylo vychovááno jinou osobou než rodiči.

Otázka č. 6 – Kriminalita rodičů

Tabulka č. 7 Poměr kriminality rodičů v době výchovy respondentů

	nebyli trestáni		otec		matka		oba rodiče	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	3	50%	2	33%	1	17%	0	0%
Chlapci	11	37%	10	33%	5	17%	4	13%
Celkem	14	39%	12	33%	6	17%	4	11%

Graf č. 6 Poměr kriminality rodičů v době výchovy respondentů

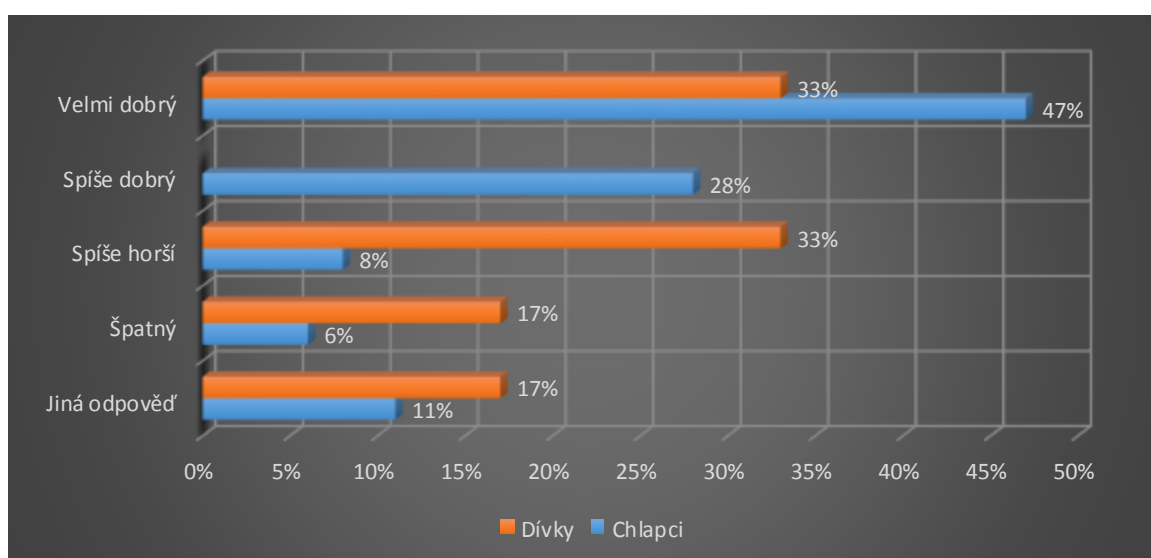
Otázkou jsem chtěl zjistit, jakou měrou působí na vývoj dítěte či mladistvého výchovné vzory v podobě soudně **trestaných rodičů**, jelikož i krátkodobá absence jednoho z rodičů a jeho výchovné postoje lze chápat jako rizikový faktor. Z výzkumu je patrné, že 39% respondentů vyrůstalo v prostředí, kde ani jeden z rodičů nebyl soudně trestán naproti tomu 11% respondentů vyrůstalo v prostředí, kde byly soudně trestáni oba rodiče. Otcové respondenti byli přibližně dvakrát více trestáni než matky.

Otázka č. 7 - Charakteristika vztahu k rodičům

Tabulka č. 8 Charakteristika vztahu k rodičům

	Velmi dobrý		Spíše dobrý		Spíše horší		Špatný		Jiná odpověď	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	2	33%	0	0%	2	33%	1	17%	1	17%
Chlapci	15	50%	10	33%	1	3%	1	3%	3	10%
Celkem	17	47%	10	28%	3	8%	2	6%	4	11%

Graf č. 7 Charakteristika vztahu k rodičům

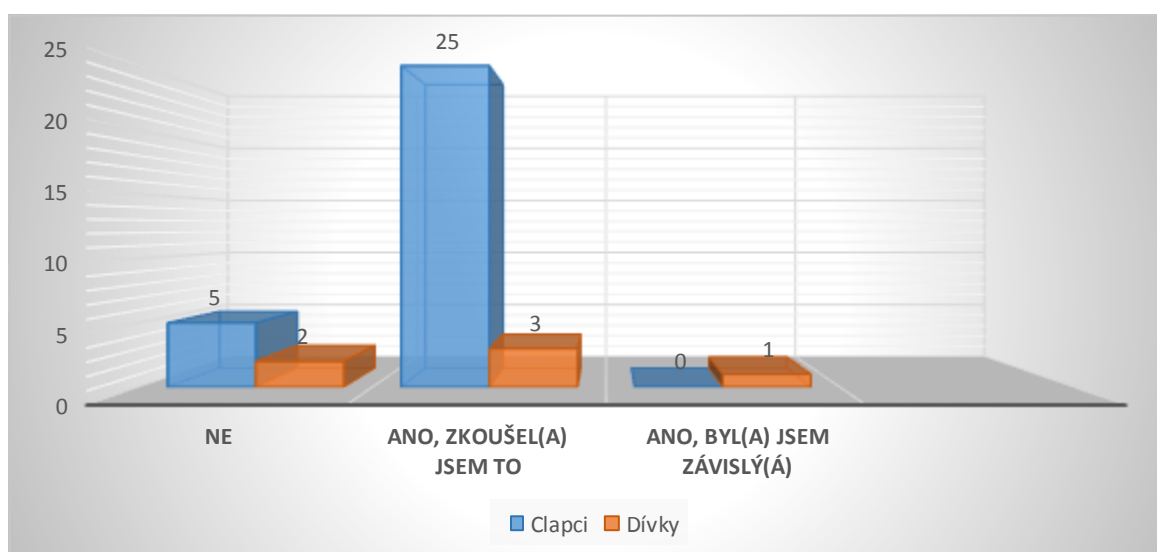
Cílem otázky bylo zjistit, jak respondenti subjektivně vnímají svůj vztah k rodičům. 47% dotazovaných vnímá vztah k rodičům jako velmi dobrý, oproti tomu 6% respondentů svůj vztah s rodiči vnímají jako velmi špatný. 11% respondentů využilo volnou odpověď s tím, že se k tématu nechtějí vyjádřit.

Otázka č. 8 - Užívání drog před uložením ochranné výchovy

Tabulka č. 9 Poměr uživatelů drog před uložením ochranné výchovy

	Ne		Ano, zkoušel(a) jsem		Ano, byl(a) jsem závislý(á)	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	2	33%	3	50%	1	17%
Chlapci	5	17%	25	83%	0	0%
Celkem	7	19%	28	78%	1	3%

Tabulka č. 8 Poměr uživatelů drog před uložením ochranné výchovy

Otázkou byla směřována ke zjištění, v jaké míře mají respondenti zkušenosti s omamnými nebo psychotropními látkami. 7 respondentů (19% výzkumného vzorku) uvedlo, že nemají žádné zkušenosti z drogami, 28 respondentů (78% výzkumného vzorku) drogy alespoň jednou vyzkoušela, avšak pouze 1 respondent (3% výzkumného vzorku) uvedl, že si na drogách vypěstoval závislost. Tato otázka byla koncipována tak, aby byla respondentům srozumitelná, proto byl používán výraz „drogy“ oproti terminologii „omamné a psychotropní látky“. Respondentům bylo před zodpovězením osvětleno, že i THC (marihuana) je považována za drogu, jelikož pohled dnešní mládeže THC většinou jako drogu nechápe, zlehčují její možné negativní důsledky a možnost vypěstování závislosti.

Otázka č. 9 - Protiprávní jednání respondentů před uložením ochranné výchovy

Tabulka č. 10 Asociální jednání před uložením ochranné výchovy

	Žádné protiprávní jednání	Útěky z domova	Záškoláctví	Majetková trestná činnost	Násilná trestná činnost	Jiná trestná činnost
Dívky	0	2	5	6	3	2
Chlapci	0	12	22	25	12	5

Otázka je zaměřena na protiprávní a delikventní jednání respondentů, které předcházelo uložení ochranné výchovy. Otázka byla sestavena po konzultaci s dětskými psychology výchovného ústavu tak, aby byla respondentům srozumitelná. Respondentům bylo vysvětleno, že pojmem „protiprávní jednání“ mám na mysli veškeré výchovné problémy, ke kterým soud při možném uložení ochranné výchovy přihlíží a které indikují možnou delikventní budoucnost respondenta. Respondenti ve své odpovědi označili více možností, z tohoto důvodu celkový počet odpovědí nesouhlasí s celkovým počtem respondentů.

Ze získaných odpovědí je zřejmé, že všichni respondenti měli problémy se svým před uložením ochranné výchovy. Ochrannou výchovu lze tedy chápat jako vyústění jednání respondenta.

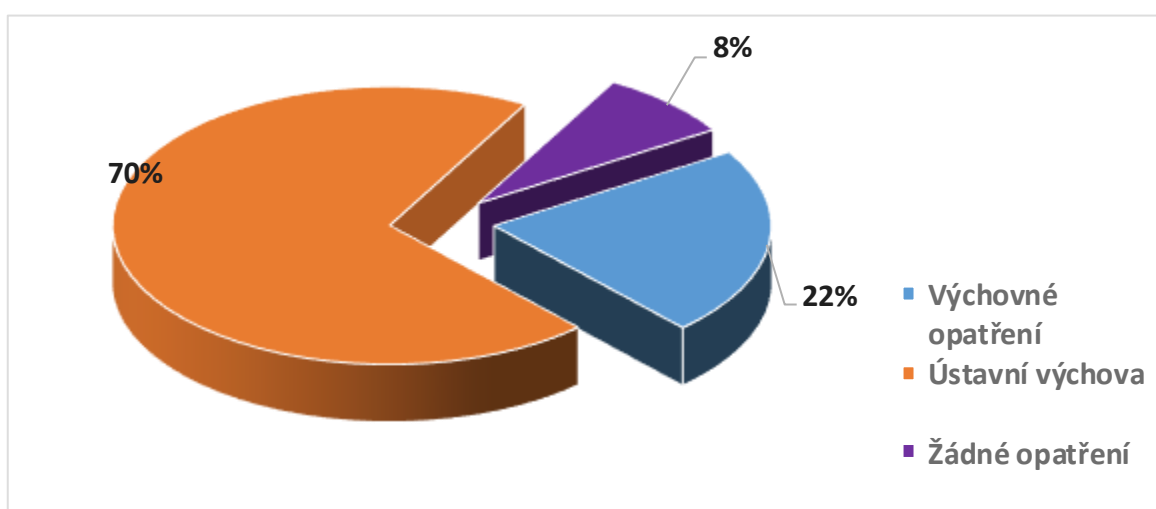

Otázka č. 10 - Opatření uložené respondentům před uložením ochranné výchovy

Tabulka č. 11 Poměr opatření uložené respondentům před uložením ochranné výchovy

	Výchovné opatření		Ústavní výchova		Žádné opatření	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	1	17%	5	83%	0	0%
Chlapci	7	23%	20	67%	3	10%
Celkem	8	22%	25	70%	3	8%

Graf č. 9 Poměr opatření uložené respondentům před uložením ochranné výchovy

Cílem otázky bylo zjištění, zda a jaké opatření bylo respondentovi uloženo, aby mohl vzniknout obraz četnosti ukládání ochranné výchovy.

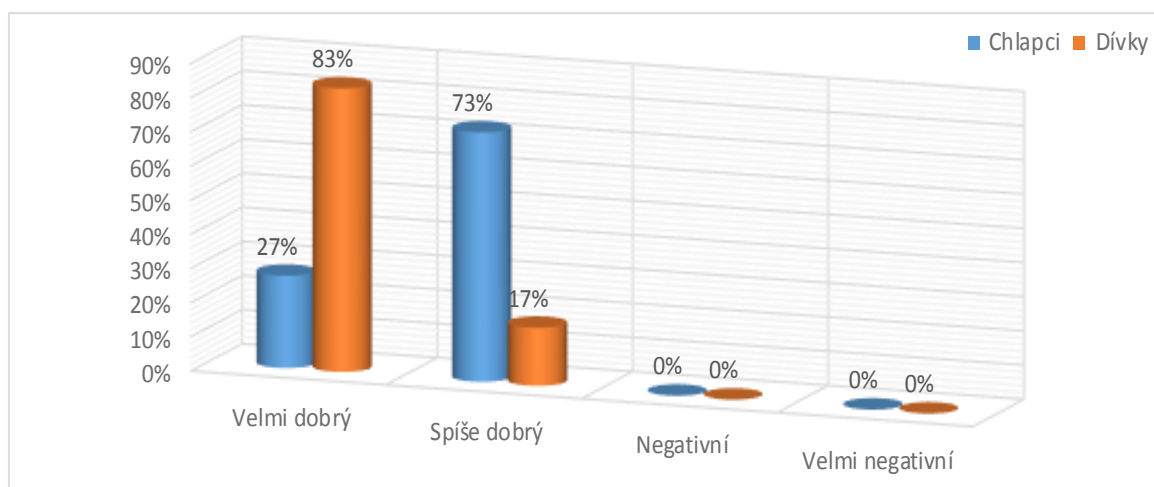
Sledovaná jsou opatření uložená soudem. Z odpovědí respondentů je zřejmé, že soudy, pokud to legislativa dovoluje. Soudy u respondentů, před uložením ochranné výchovy v 70% využili možnosti ústavní výchovy, ve 22% využily možnosti výchovných opatření, a pouze v 8% procentech byla uložena ochranná výchova bez předchozích, méně invazivních, opatření.

Otázka č. 11 - Subjektivní vnímání pobytu ve výchovném ústavu

Tabulka č. 12 Subjektivní vnímání pobytu ve výchovném ústavu

	Velmi dobrý		Spíše dobrý		negativní		velmi negativní	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	5	83%	1	17%	0	0%	0	0%
Chlapci	8	27%	22	73%	0	0%	0	0%
Celkem	13	36%	23	64%	0	0%	0	0%

Graf č. 10 Subjektivní vnímání pobytu ve výchovném ústavu

Otázka je zaměřena na subjektivní vnímání samotného pobytu respondenta ve výchovném ústavu. Zde je nutno upozornit na rozdíl ve vnímání pobytu respondenty, kteří ochrannou výchovu v současné době vykonávají a kteří jí již ukončili.

Respondenti vnímají pobyt jako pozitivní, 64% jich vnímá pobyt jako spíše dobrý a 36% vnímá pobyt jako velmi dobrý.

Otázka č. 12 - Subjektivní vyhodnocení volnočasových aktivit ve výchovném ústavu

Tabulka č. 13 Hodnocení respondentů volnočasových aktivit výchovného ústavu

	Jsem spokojen		Jde to		Jsem nespokojen	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	5	83%	1	17%	0	0%
Chlapci	9	30%	17	57%	4	13%
Celkem	14	39%	18	50%	4	11%

Respondenti hodnotí využívání volného času ve výchovném ústavu pozitivně. Dívky možnost „nespokojenost“ nevyužili. 4 chlapci (11% výzkumného vzorku) tuto odpověď označili a z jejich doplnění v rámci volné odpovědi je možno vysledovat, že by raději více svého času po škole trávili se svými kamarády ve své partě. Právě u party je však předpoklad sociálně-patologického působení.

Otázka č. 13 - Subjektivní vnímání výchovných metod v institucionálním zařízení

Tabulka č. 14 Subjektivní vnímání výchovných metod v institucionálním zařízení

	Ano, pobyt vnímám jako přínos		Něco mi pobyt dal		Nevím, budoucnost neřeším	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	2	33%	4	67%	0	0%
Chlapci	16	53%	14	47%	0	0%
Celkem	18	50%	18	50%	0	0%

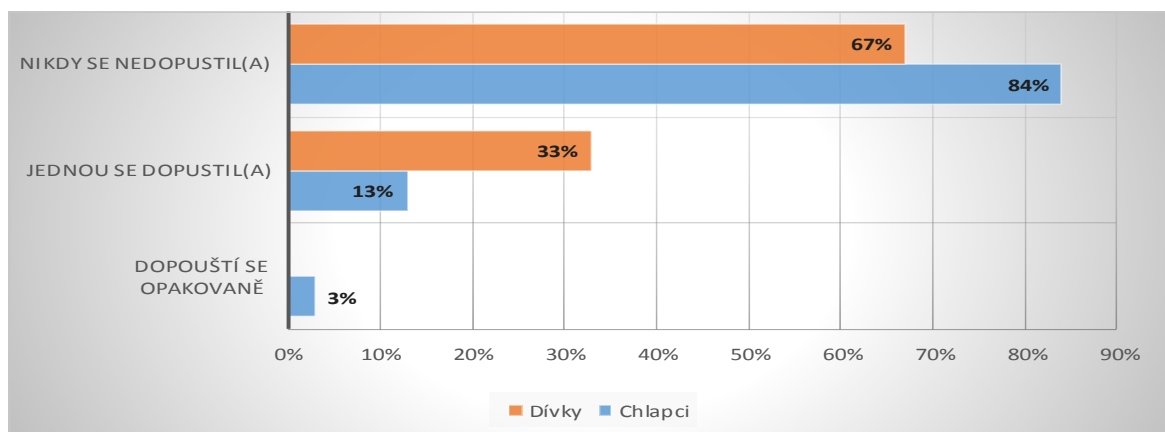
Otázka je cílena na subjektivní pohled respondentů k pobytu v institucionálním zařízení, přístupu pracovníku ústavu a reedukaci, jíž podstupují, přičemž se pobyt odráží ve vnímání sebe sama a vidiny své další budoucnosti. 50% respondentů vnímá pobyt jednoznačně jako přínos, zbývajících 50% svůj pobyt ve výchovném ústavu jako pozitivně, avšak s pochybami. Odpovědi respondentů odrážejí jejich současnou životní situaci, ale rovněž i nevyzrálou a absenci životních zkušeností, pod jejichž vlivem se mění postoje a jednotlivé hodnoty.

Otázka č. 14 - Útěk respondentů z výchovného zařízení

Tabulka č. 15 - Poměr útěkovosti respondentů z výchovného zařízení

	Nedopustil		Ano, jen jednou		Ano, již několikrát	
	resp.	v %	resp.	v %	resp.	v %
Dívky	4	67%	2	33%	0	0%
Chlapci	25	84%	4	13%	1	3%
Celkem	29	81%	6	16%	1	3%

Graf č. 11 Poměr útěkovosti respondentů z výchovného zařízení

Otázka je zaměřena na četnost útěků z výchovného ústavu. Výchovný ústav, i přes značná omezení nelze chápat či srovnávat s zařízením určeným pro výkon trestu odnětí svobody. Respondenti disponují vycházkami, navštěvují svá studia mimo výchovný ústav. Proto jim bylo osvětleno, že otázka je směřována na útěk ve smyslu úmyslného svévolného opuštění výchovného ústavu, nikoliv pozdní návrat z vycházky, který rovněž musí být v případě ochranné výchovy hlášen na PČR.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že 81% respondentů z výchovného ústavu neuteklo, 16% respondentů z výchovného ústavu uteklo jednou. Pouze 1 respondent (3% výzkumného vzorku) se dopouští opakovaných útěků. Toto nízké číslo opakovaných útěků z výchovného ústavu, popř. i jiného institucionálního zařízení, lze vyhodnotit tak, že toto jednání je trestně postižitelné a mladistvým, kteří opakovaně dlouhodobě utíkají z výkonu ochranné výchovy může soud uložit trest spojený s výkonem trestu odnětí svobody.

Otázka č. 15 - Trestná činnosti páchaná respondenty v době, kdy byly na útěku

Tabulka č. 16 Trestná činnosti páchaná respondenty v době, kdy byly na útěku

	Žádné protiprávní jednání	Majetková trestná činnost	Násilná trestná činnost	Jiná trestná činnost
Dívky	6	0	0	0
Chlapci	28	2	1	0

Útěk z institucionálního zařízení může být spouštěčem pro páchaní kriminality. Otázka je zaměřena na páchaní trestné činnosti mladistvými, kteří se útěku dopustí. Součástí této otázky ani jejího vyhodnocení není přečin Maření úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 trestního zákoníku, který může být mladistvým uložen za jejich útěk.

Z výzkumu vyplynulo, že trestné činnosti se na útěku dopustili pouze dva chlapci, přičemž jeden uvádí majetkovou trestnou činnost a druhý chlapec uvádí majetkovou i násilnou trestnou činnost. Z tohoto důvodu není součet odpovědí shodný s počtem respondentů.

Zda respondenti u této otázky anonymního dotazníku odpovídali pravdivě nelze zjistit. I přes anonymitu dotazníku existuje předpoklad, že by respondenti mohli mít strach z potrestání za své protiprávní jednání.

Otázka č. 16 - Hodnotový žebříček respondentů

Tabulka č. 17 Zprůměrované odpovědi respondentů k hodnotovému žebříčku

	Být finančně zajištěn(a)	Mít hodného partnera a spokojenou rodinu	Být zdravý (á)	Žít zábavný život	Být úspěšný v práci
Dívky	2,5	2,5	2	4,5	3,5
Chlapci	2,3	2,7	2,3	3	4,7

Otázka je zaměřena na zjištění žebříčku hodnot respondentů. Výsledky jsem zprůměroval, přičemž jsem je zaokrouhlil na jedno desetinné místo. Respondentům bylo osvětleno, že hodnoty mají označit číslicí 1- 5, přičemž číslice 1 označuje hodnotu nejdůležitější a číslice 5 označuje hodnotu nejméně důležitou.

Z uvedených výsledků vyplývá, že někteří respondenti mají prozatím neupevněný žebříček pozitivních hodnot a jsou zde značné rozdíly mezi chlapci a dívkami. Na 1. pozici upřednostňují chlapci hodnotu **zdraví** a **finančního zajištění**, dívky na stejné pozici upřednostňují pouze hodnotu **zdraví**. Pro chlapce je v průměru hodnota partnerství a rodiny na 3. pozici, zatímco pro dívky je umístění této hodnoty vyšší. Chlapci jako nejméně důležitou hodnotu uvádějí **pracovní úspěch**, dívky vnímají jako nejméně důležitou hodnotu **zábavu**.

Na základě získaných a prezentovaných výsledků z dotazníkového výzkumu, které se týkaly ukládání ochranné výchovy a její působení na vývoj respondentů lze potvrdit či vyvrátit mnou stanovené hypotézy.

H1- Nejméně tři čtvrtiny respondentů z Výchovného ústavu Ostrava s uloženou či ukončenou ochrannou výchovou vyrůstalo v sociálně zátěžovém prostředí a disfunkční rodině

Z odpovědí na otázku č. 4 vyplývá, že více jak tři čtvrtiny respondentů v průběhu dospívání vyrůstalo ve městech, kde je předpoklad vyšší sociální zátěže na dospívajícího jedince z hlediska koncentrace patologických jevů a využívání volného času dětí a mladistvých. Vyhodnocením otázky č. 5 jsem zjistil, že téměř polovina respondentů bylo vychováváno v neúplné rodině, což je rizikovým faktorem a vyhodnocením otázky č. 6 jsem zjistil, že v nadpoloviční většině byl alespoň jeden z rodičů respondentů soudně trestán. Otázkou č. 9 bylo zjištěno, že všichni respondenti se v době před uložením ochranné výchovy dopouštěli delikventního jednání a z otázky č. 10 vyplývá, že více jak tři čtvrtiny respondentů mají zkušenosti s omamnými či psychotropními látkami.

Závěrem mohu konstatovat, že nejméně tři čtvrtiny respondentů byli ve svém dospívání v sociálně zátěžovém prostředí, kde selhalo i rodinné zázemí. **Hypotéza H1 byla tímto zjištěním verifikována.**

H2 - Nejméně polovina respondentů se není schopna adaptovat do prostředí výchovného ústavu a resocializační průběh u nich selhává.

Platnost této hypotézy ověřuji zejména dle uvedených odpovědí respondentů na otázky číslo 10, 11, 12, 13, 14 a 15.

V desáté otázce respondenti uváděli, že před uložením ochranné výchovy jim v převážné většině bylo ukládáno mírnější opatření, které však z různých důvodů selhalo a proto soud přistoupil k represivnějšímu ochrannému opatření. Vyhodnocením otázky č. 11 jsem zjistil, že respondenti svůj pobyt ve výchovném ústavu vnímají pozitivně. Rovněž z vyhodnocení otázky č. 12 a otázky č. 13 je zřejmé, že více jak tři čtvrtiny respondentů vnímají volnočasové aktivity a reedukaci pozitivně. Otázka č. 14 a č. 15 je směřována na útěky z výchovného ústavu a na páchaní trestné činnosti při pobytu na útěku. 81% uvedlo, že se útěku nedopustilo, 16% uvedlo, že se útěku z výchovného ústavu dopustilo pouze jednou a pouze 3% respondentů uvedlo, že se útěku dopustilo opakovaně. Rovněž z vyhodnocení trestné činnosti páchané na útěku vyplynulo, že se jí dopustilo pouze 6% respondentů.

Závěrem mohu konstatovat, že nejméně polovina respondentů i přes své životní zkušenosti přijímají návyky ve výchovném ústavu, což zvyšuje potenciál možné resocializace.

Hypotéza H2 byla tímto zjištěním falsifikována.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se věnoval problematice, která je v současné době aktuální a s ohledem na klesající věkovou hranici mladistvých delikventů a deviantů velice citlivá. Zvyšující se výskyt sociálně patologických jevů ve společnosti u dětí a mladistvých je jedním z nejsledovanějších celospolečenských problémů. O tomto svědčí i množství studií věnujících se kriminalitě mládeže a jejich resocializaci.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zmapovat efektivitu a úspěšnost preventivních a resocializačních programů, kterými na své mnohdy obtížně vychovatelné klienty působí speciální pedagogové, dětské psychologové, etopedové a vychovatelé výchovného ústavu Ostrava.

V rámci své práce jsem se snažil dostatečně obsáhnout právní pohled na institut ochranné výchovy a problémy s jejím výkonem spojené. V rámci této práce jsem zjistil, jak nejednotný je postup samotných soudů a ukládání ochranné výchovy. V průběhu výzkumu jsem se setkal s klienty výchovného ústavu Ostrava, kteří měli nařízenou ústavní výchovu, i když se opakovaně dopouštěli provinění majetkového a násilného charakteru, oproti tomu, že ve stejném ústavu se nacházel klient, který měl za opakovanou drobnou krádež v obchodě soudem uloženou ochrannou výchovu. Dalším alarmujícím zjištěním v rámci této práce pro mne byla nedokonalost post-institucionální péče, která je srovnatelně důležitá se samotnou resocializací. Při selhání post-institucionální péče dochází v mnoha případech k selhání samotného jedince, tedy nedochází k jeho resocializaci, ale pouze ke zpomalení jeho patologického vývoje.

Rovněž je potřeba zmínit, že mediální prezentace delikventní mládeže z výchovných ústavů je mnohdy zcestná, už pouze z toho důvodu, že se nepublikují zprávy o úspěšné resocializaci a přípravě na další samostatný život klientů, ale pouze se medializují selhání jednotlivců. Na základě medializace negativních zpráv o selhání jedinců z výchovných ústavů si pak široká veřejnost utváří obraz mladistvého, který byl ve výchovném ústavu jako nenapravitelného delikventa či devianta a tvoří si proti těmto jedincům mnohdy nesprávné předsudky.

Z mnou prováděného výzkumu a jeho vyhodnocení vyplynulo, že děti i mladiství, kteří již měli zažitě jisté, mnohdy negativní, životní postoje a vzorce chování se dokázali adaptovat do prostřední výchovného ústavu a alespoň z části se byli schopni přizpůsobit režimu institucionální výchovy. Z tohoto zjištění se domnívám, že u těchto jedinců existuje jistý

potenciál k nápravě. Velkým přínosem pro můj výzkum byli klienti s již ukončenou ochrannou výchovou, kteří svými odpověďmi v dotazníku poskytli zpětnou vazbu samotnému výchovnému ústavu. Byl jsem mile překvapen z přátelství, které se vyvinulo mezi vychovateli ústavu a jejich bývalými klienty. Rovněž mne překvapilo příjemné prostředí Výchovného ústavu Ostrava a spolupráce jeho klientů při prováděném výzkumu.

Budu velmi rád, když získané a v práci uvedené informace a zjištění budou prospěšné všem, kteří se dané problematice jakýmkoliv způsobem věnují, proto poskytnu mou bakalářskou práci vedení Výchovného ústavu Ostrava. Tuto práci již využili někteří mí kolegové z pracoviště, kteří si díky této práci uvědomili rozdíly mezi ústavní a ochrannou výchovou a vedla je k zamyšlení nad samotnou problematikou vzniku delikventního jednání dětí a mládeže.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ZÁKONY:

- [1] TRESTNÍ ZÁKON č. 50/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [2] TRESTNÍ ZÁKON č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [3] TRESTNÍ ZÁKONÍK č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [4] ZÁKON O RODINĚ č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [5] ZÁKON O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ č. 359/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [6] ZÁKON O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH č. 108/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [7] ZÁKON O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- [8] ZÁKON O VÝKONU ÚSTAVNÍ NEBO OCHRANNÉ VÝCHOVY č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů

LITERATURA:

- [9] BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion, 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3
- [10] BECHYŇOVÁ, V., *Sanace rodiny*, Praha: Portal 2008, 151 s., ISBN 978-80-7367-392-5
- [11] JEDLIČKA, R. A KOL., *Děti a mládež v obtížných životních situacích, 1. vydání*. Praha, Themis 2004, 478 s., ISBN 80-7312-038-0,
- [12] KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. A KOL., *Sociální patologie*, Gaudeamus Hradec Králové 2007, 325 s., ISBN 978-80-7041-896-3
- [13] KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009. 64 s. ISBN neuvedeno
- [14] LABÁTH, V., A SPOL., *Riziková mládež, 1. vydání*. Sociologické nakladatelství, Praha 2001, 157 s., ISBN 80-85850-66-4
- [15] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence, 2. vydání*. Praha: Portál, 2003, 340 s., ISBN 80-7178-771-X

- [16] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 3. vydání. Praha: Portál, 2003, 336 s., ISBN 978-80-7367-825-8
- [17] MATOUŠEK, O., *Mládež a delikvence*, 3. vydání. Praha: Portál, 2003, 336 s., ISBN 978-80-7367-825-8
- [18] MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portal 1999, 143 s., ISBN 80-7178-320-X
- [19] MAZÁNKOVÁ, L., *Typologie výchovných potíží*. Brno: IMS, 2007. 46 s., ISBN neuvedeno
- [20] MÜHLPACHR, P., *Sociální patologie*, skripta Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, Brno 2002, 105 s., ISBN 80-210-2511-5
- [21] PROCHÁZKA, J., *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*, s. 417 in GOJOVÁ, A., *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2009, 559 s., ISBN 978-80-7368-627-7
- [22] VÍZDAL, F., *Sociální psychologie I*, Brno: IMS, 2010. 140 s., ISBN neuvedeno,
- [23] ŠÁMAL, P. A KOL., *Trestní zákoník I, § 1 až 139, komentář, 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1287 s., ISBN 978-80-7400-109-3
- [24] ŠÁMAL, P. A KOL., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s komentářem, 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2011, 968 s., ISBN 978-80-7400-350-9
- [25] VEČERKA, K. A KOL., *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 186 s., ISBN 978-80-7338-118-9
- [26] VEČERKA, K. A KOL., *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 210 s., ISBN 80-86008-74-6
- [27] ZEZULOVÁ, J., *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 247 s., ISBN 80-210-1643-4

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- [28] HOFERKOVÁ, S., *Trestní odpovědnost mládeže, ústavní a ochranná výchova*, použito dne 08.01.2013 staženo z
http://ulohy-nrp.webz.cz/Ochranna_a_ustavni_vychova_text.pdf
- [29] *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*, použito dne 4.3.2013, staženo z
www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx
- [30] KARBAN, P., *Právo*, použito dne 02.03.2013, staženo z
<http://www.novinky.cz/krimi/183344-chovanci-polepsovny-v-novem-jicine-terrorizuji-mesto.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně...

např. například

PČR Policie České republiky

popř. popřípadě

resp. respektive

Tj. to je

Tzv. takzvaný

VýÚsV zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

ZSM zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM TABULEK

1. Statistický vývoj kriminality dětí a mládeže
2. Zastoupení respondentů dle pohlaví
3. Věkové kategorie respondentů
4. Věk uložení ochranné výchovy
5. Typ prostředí, ve kterém respondent vyrůstal
6. Rodinného soužití, ve kterém respondent vyrůstal
7. Poměr kriminality rodičů v době výchovy respondentů
8. Charakteristika vztahu k rodičům
9. Poměr uživatelů drog před uložení ochranné výchovy
10. Asociální jednání před uložení ochranné výchovy
11. Poměr opatření uložené respondentům před uložení ochranné výchovy
12. Subjektivní vnímání pobytu ve výchovném ústavu
13. Hodnocení respondentů volnočasových aktivit výchovného ústavu
14. Subjektivní vnímání výchovných metod v institucionálním zařízení
15. Poměr útěkovosti respondentů z výchovného zařízení
16. Trestná činnosti páchaná respondenty v době, kdy byly na útěku
17. Zprůměrované odpovědi respondentů k hodnotovému žebříčku

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník k bakalářské práci

V současné době jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, bakalářského studia oboru Prevence a resocializace, přičemž se ve své bakalářské práci zabývám otázkou, jaký vliv má ochranná výchova na další vývoj mládeže. Proto tě chci požádat o zodpovězení níže položených otázek. Dotazník je anonymní a bude sloužit pouze pro potřeby mé bakalářské práce. U otázek, kde máš na výběr z více možností označ jednu, která odpovídá skutečnosti nebo nejvíce vystihuje Tvůj pohled, Odpověď označ do volné písmenem „X“. U volných odpovědí odpověz písemnou formou. Jestli budeš chtít, u každé otázky je ponechán prostor pro Tvé vyjádření. Za Tvůj čas Ti předem děkuji.

---

1. Jsi:

- dívka**   **chlapec**

2. Tvůj současný věk je? .....

3. V kolika letech Ti byla uložena ochranná výchova? .....

4. V jakém sociálním prostředí jsi vyrůstal(a)?

- město s počtem obyvatel nad 100 000**
 město s počtem obyvatel do 100 000
 vesnice

5. V jakém rodinném prostředí jsi byl(a) převážně vychováván(a)?

- úplná rodina**   **bez otce**   **bez matky**   **jinou osobou**
 v ústavní péči

6. Byl někdy některý z Tvých rodičů odsouzen za trestný čin?

- ne**   **otec**   **matka**

.....
.....

7. Jak bys charakterizoval(a) vztah ke svým rodičům?

- velmi dobrý - kamarádský**
 spíše dobrý – vycházíme spolu, ale míváme neshody
 spíše horší – často se hádáme
 špatný – nezajímáme se o sebe

.....
.....

8. Byl(a) jsi před nástupem do výchovného zařízení uživatelem drog?
- ne**
  - ano, zkoušel(a) jsem to, ale neužíval(a) jsem drogy pravidelně**
  - ano, byl(a) jsem drogově závislý(á), užíval(a) jsem drogy pravidelně**
- .....
- .....
9. Dopouštěl(a) jsi se nějakého protiprávního jednání v době před uložením ochranné výchovy?
- ne**
  - záškoláctví**   **útěky z domova**   **majetkové trestné činnosti**
  - násilné trestné činnosti**   **jiná činnost .....**
- .....
- .....
10. Předcházelo uložení ochranné výchovy nějaké jiné opatření?
- výchovné opatření** (*dohled probačního úředníka, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou*)
  - ústavní výchova**
  - nic jí nepředcházelo, ihned mi byla uložena ochranná výchova**
- .....
- .....
11. Jak vnímáš Tvůj pobyt ve výchovném ústavu?
- velmi dobrý** (*všichni jsou přátelští a mám tady kamarády, baví mě škola ...*)
  - spíše dobrý** (*snažím se s ostatními vycházet, postupně si zvykám ...*)
  - negativní** (*přísný režim, nemám tady kamarády, chybí mi rodina...*)
  - velmi negativní** (*nedá se to vydržet, jsem šikanován, nerozumí mi tady...*)
- .....
- .....
12. Jak hodnotíš využívání času po škole ve výchovném zařízení?
- jsem spokojen, baví mě aktivity, které zde probíhají**
  - jde to, mohlo by zde být více zájmových činností**
  - jsem nespokojen**
- .....
- .....

13. Jak na Tebe působí výchova a výchovné metody v institucionálním zařízení (diagnostický ústav, popř. dětský domov, výchovný ústav apod.)?

myslím, že se změnil mé životní postoje, našel(a) jsem zde své vzory a přemýšlím nad svou budoucností, pobyt vnímám jako přínosný

něco mi pobyt dal, ale nemyslím si, že bych se nějak změnil můj pohled na budoucnost, pobyt vnímám tak, že jej musím vydržet

nevím, nějak bylo, nějak bude, svou budoucnost neřeším, pobyt je ztráta času a uteču z něj kdykoliv budu chtít

.....
.....

14. Dopustil(a) jsi se během pobytu ve výchovném ústavu útěku?

ne   **ano, ale jen jednou**   **ano, již několikrát**

.....
.....

15. Dopustil(a) jsi se během pobytu mimo výchovný ústav (na útěku) trestné činnosti?

ne

ano, majetkové trestné činnosti (krádeže, vloupání do objektů apod.)

ano, násilné trestné činnosti (ublížení na zdraví, loupež, znásilnění, apod.)

ano, jiné trestné činnosti .....

.....
.....

16. Co má pro tebe nejvyšší hodnotu (jednotlivé hodnoty označte číslem 1 – 5, přičemž číslice 1 je nejdůležitější a číslice 5 je nejméně důležité?)

být finančně zajištěn   .....

mít hodného partnera a spokojenou rodinu   .....

být zdravý   .....

žít zábavný život – diskotéky, večírky   .....

být úspěšný v práci   .....